

REPUBLIKA E KOSOVËS
REPUBLIKA KOSOVO / REPUBLIC OF KOSOVO

NJËSIA PËR INTELIGJENCË FINANCIARE
FINANSIJSKA OBAVEŠTAJNA JEDINICA
FINANCIAL INTELLIGENCE UNIT

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVA - REPUBLIC OF KOSOVO
MINISTRIA E FINANCARVE - MINISTRIJSTVO ZA FINANCISJE - MINISTRY OF FINANCE

Njësia për Inteligjencë Financiare - Finansijska Obaveštajna Jedinica
Financial Intelligence Unit

№/№r. FIUAD: 174 / 2024 №.№m./№.№r. + 2 Aneksa

Data/Datum 05 / 09 / 2024

PRISHTINE / PRISTINA - PRISTINA

Vodič (FOJ-K) Br. 02/2024

za Nefitna Organizacija Sektor

Sprovođenje internih kontrola u vezi sa rizicima od
sprečavanja pranja novca/finansiranja terorizma

NVO - SPN/BFT

<https://fiu.ks-gov.net>

Septembar 2024

Ovaj Vodič je izrađen uz pomoć Projekta protiv ekonomskog kriminala na Kosovu (PECK III), koji je zajednički projekat Evropske Unije i Saveta Evrope koji sprovodi Savet Evrope.

Stavovi i mišljenja iskazani u ovom dokumentu ne treba smatrati da odražavaju zvaničnu poziciju Evropske unije odnosno Saveta Evrope.

SADRŽAJ

1	REZIME	7
2	UVOD	8
	RANJIVOSTI NPO NA FINANSIJSKI KRIMINAL	9
2.1	Osnovne informacije	9
2.2	Ranjivosti u pogledu prevare.....	10
2.3	Ranjivosti u pogledu pranja novca.....	12
2.3.1	Faza plasmana.....	13
2.3.2	Faza prikrivanja	13
2.3.3	Faza integracije.....	13
2.4	Ranjivosti u pogledu finansiranja terorizma	16
2.4.1	Prijem i kretanje sredstava	18
2.4.2	Logistička podrška.....	19
2.4.3	Lažne neprofitne organizacije ili prevarno prikupljanje sredstava	20
2.5	Konačna zapažanja	20
3	OTKRIVANJE I SPREČAVANJE FINANSIJSKOG KRIMINALA OD STRANE NPO	20
3.1	Osnovne informacije	20
3.2	Zahtevi prema Zakonu o SPN/FT Kosova	21
3.3	Pristup na osnovu rizika.....	21
3.3.1	Osnovne informacije	21
3.3.2	Procena izloženosti riziku od finansijskog kriminala.....	22
3.3.3	Beleženje rezultata PPR.....	24
3.4	Procena faktora inherentnog rizika.....	24
3.4.1	Rizici klijenata	25
3.4.2	Geografski rizici	26
3.4.3	Rizici proizvoda i usluga	27
3.4.4	Rizici kanala isporuke	29
3.5	Kontrolni okvir.....	31
3.5.1	Osnovne informacije	31
3.5.2	Upravljanje.....	32
3.5.3	Službenik za usklađenost	34
3.5.4	Politike i procedure	34
3.5.5	Identifikacija i verifikacija klijenata.....	36
3.5.6	Prijave sumnjivih transakcija i njihovi pokazatelji.....	38
3.5.7	Interne pretnje	39
3.5.8	Ispitivanje i revizija kontrolnih mera.....	40
3.5.9	Obuka	40
3.5.10	Zadržavanje evidencije i podataka.....	41
4	REZIDUALNI RIZICI I BUDUĆI PREGLEDI	43
4.1	Rezidualni rizik i beleženje apetita za rizik	43
4.2	Pregled PPR.....	43
5	ZAKLJUČAK	45
6	IZVORI I RESURSI	46

7	DODATAK I: PRIMER PROCENE KONTROLNIH MERA.....	48
8	DODATAK II: OBRAZAC PROCENE POSLOVNOG RIZIKA ZA MANJE NEPROFITNE ORGANIZACIJE	50

SPISAK TABELA

Tabela 1: Karakteristike ranljivosti NPO.....	9
Tabela 2: Taktike koje se koristi za zloupotrebu NPO	11
Tabela 3: Ranljivost NPO u pogledu pranja novca	14
Tabela 4: Primeri rizika klijenata	25
Tabela 5: Primeri geografskih rizika.....	26
Tabela 6: Primeri rizika proizvoda i usluga	27
Tabela 7: Primeri insajderskih rizika.....	29
Tabela 8: Primeri rizika kanala isporuke.....	30

SKRAĆENICE

FATF	Radna grupa za finansijsku akciju
FK	Finansijski kriminal
FOJ-K	Finansijsko-obaveštajna jedinica Kosova.
KYC	Upoznaj svog klijenta
NPO	Neprofitna organizacija
NVO	Nevladina organizacija
PPR	Procena poslovnog rizika
SAR	Izveštaji o sumnjivim aktivnostima
SPN/FT	Sprečavanja pranja novca/finansiranja terorizma

DEFINICIJE

Termini koji se koriste u ovom vodiču imaju značenje utvrđeno u Zakonu br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i borbi protiv finansiranja terorizma (Zakon o SPN/FT)¹ i Zakonu o nevladinim organizacijama (Zakon o NVO)², od kojih se neki navode u nastavku. Dodatni termini i skraćenice koji nisu drugačije definisani u tim statutima dati su u nastavku:

Korisnici - Ona fizička lica, odnosno grupe fizičkih lica koja dobijaju dobrotvornu, humanitarnu ili drugu vrstu pomoći kroz usluge NPO.

Donacije - Prihod primljen od NPO uključujući donacije u gotovini, hartije od vrednosti i doprinose u naturi; zaveštanja; članarine; poklone; bespovratna sredstva; nepokretnu ili ličnu imovinu; i prihode ostvarene bilo kakvim zakonitim aktivnostima koje NVO preduzima svojom imovinom i resursima.

Inherentni rizik - Termin koji se koristi za opisivanje rizika od finansijskog kriminala koji postoji pre primene kontrolnih mera za njegovo ublažavanje.

Nevladina organizacija (NVO) - Svako domaće udruženje i fondaciju, kako je definisano u članu 5 Zakona o NVO, ili bilo koju stranu ili međunarodnu organizaciju kako je definisano u članu 7 Zakona o slobodi udruživanja u nevladine organizacije na Kosovu.

Neprofitna organizacija (NPO) - Pravno lice ili aranžman ili organizaciju koja se prvenstveno bavi prikupljanjem ili isplatom sredstava u svrhe kao što su dobrotvorne, verske, kulturne, obrazovne, društvene ili bratske svrhe, ili za obavljanje drugih vrsta „dobrih dela”.³ U ovom dokumentu, dokument takođe obuhvata i NVO.

Sumnjivi čin ili transakcija - Radnja ili transakcija, ili pokušaj radnje ili transakcije, koji stvara razumnu sumnju da je imovina uključena u radnju ili transakciju, ili pokušaj radnje ili transakcije, imovina proistekla iz krivičnog dela ili je povezana sa finansiranjem terorizma i tumači se u skladu sa bilo kojim podzakonskim aktom koji je izdala FOJ-K o sumnjivim činovima ili transakcijama.

Finansiranje terorizma - Označava davanje ili prikupljanje sredstava, na bilo koji način, direktno ili indirektno, sa namerom da se koriste ili sa predumišljajem da se koriste, u potpunosti ili delimično, ili u korist teroriste ili terorističke organizacije, ili da se izvrši neko od krivičnih dela u smislu članova 138 i 143 Krivičnog zakonika Kosova.

Zloupotreba u cilju finansiranja terorizma - Odnosi se na eksploataciju neprofitnih organizacija od strane terorista i terorističkih organizacija za prikupljanje ili premeštanje sredstava, pružanje logističke podrške, podsticanje ili omogućavanje regrutovanja terorista ili na drugi način podržavanje terorista ili terorističkih organizacija i operacija.

¹ Law No. 05/L-096 on the prevention of money laundering and combating terrorist financing. Available at: [Official Gazette of Kosovo / No. 18 / 15 June 2016](#).

² Law No. 06/L-043 on Freedom of Association in Non-Governmental Organizations. Available at: [Official Gazette of Kosovo / No. 11 / 24 April 2019](#).

³ Financial Action Task Force (2015): *Best Practices – Combatting the abuse of Non-Profit Organisations (Recommendation 8)*. Available at: www.fatf-gafi.org.

1 REZIME

Ovaj vodič opisuje obaveze neprofitnih organizacija (NPO) u smislu otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma u kontekstu NPO koje rade na Kosovu. U njemu se razmatraju načini na koje NPO mogu da budu izložene rizicima finansijskog kriminala (FK) i mere koje se mogu preduzeti kako bi se ti rizici ublažili ili sveli na najmanju moguću meru. Vodič je osmišljen i napisan tako da ga mogu koristiti NPO i pomaže im u izradi i primeni delotvornog okvira kontrole za sprečavanje njihove zloupotrebe od strane nedozvoljenih aktera.

Sadržaj vodiča podeljen je u tri odeljka:

- **Prvi deo** prikazuje različite oblike finansijskog kriminala kojima su NPO izložene i taktike koje koriste nezakoniti akteri da ih zloupotrebe;
- **Drugi deo** opisuje obavljanje opšte poslovne procene rizika koja se primenjuje na NPO i razmatra različite vrste inherentnih rizika kojima bi NPO mogla biti izložena i kako može doći do te izloženosti;
- **Treći deo** zatim razmatra različite vrste kontrolnih mera koje se mogu primeniti da bi se ublažili procenjeni inherentni rizici, uzimajući u obzir zahteve u zakonima Kosova o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma (SPN/FT), zakonima koji uređuju NPO i najboljim praksama u sektoru NPO u drugim pravnim sistemima.
- **Četvrti deo**, završni deo ovog dokumenta ukratko se bavi pregledom poslovnih procena od strane NPO i njegove važnosti za ukupnu efikasnost kontrolnog okvira koji te organizacije koriste za otkrivanje i sprečavanje finansijskog kriminala.

Sadržaj ovog dokumenta i različite razmatrane teme opisani su i pripremljeni na način koji uzima u obzir široku raznolikost NPO u smislu njihove prirode, veličine i složenosti. Ovaj vodič može se upotrebiti za podizanje nivoa svesti među NPO ali i za obuke od strane Jedinice za finansijske istrage (FOJ-K) ili drugih relevantnih institucija.

2 UVOD

Sektor NPO na Kosovu je obiman i raznovrstan i postoji skoro 10.800 registrovanih NPO koje obavljaju mnoge važne uloge u društvu na Kosovu.⁴ NPO se obično finansiraju iz donacija, ali neke u potpunosti izbegavaju formalno finansiranje i njih pretežno vode volonteri. Odsek za NVO (ONVO) u okviru Ministarstva Unutrašnjih Poslova nadležni organ za primenu Zakona o slobodi udruživanja u NVO.

Volonterska priroda NPO i oblasti u kojima one rade mogu ih učiniti ranjivim na zloupotrebu od strane nedozvoljenih aktera. Finansijska krivična dela kao što su prevara, pranje novca i finansiranje terorizma (zajednički, finansijski kriminal) mogu ne samo da dovedu do značajnog gubitka sredstava NPO ili druge imovine, već i da nanesu štetu poverenju javnosti i poverenju u NPO uopšte. To takođe može imati negativan uticaj na moral osoblja i volontera NPO, a neke NPO se u velikoj meri oslanjaju na njih u pružanju svojih usluga.

Ovaj vodič razmatra različite rizike od finansijskog kriminala kojima bi NPO mogle da budu izložene i predlaže mere koje se mogu primeniti za ublažavanje tih rizika. Ovaj vodič je organizovan na sledeći način:

- U prvom delu predstavljeni su različiti oblici finansijskog kriminala u smislu ranjivosti NPO za zloupotrebu od strane nedozvoljenih aktera;
- Drugi deo daje pregled pristupa zasnovanog na riziku i regulatornog okvira na Kosovu koji se odnosi na NPO pri ispunjavanju njihovih obaveza prema Zakonu o SPN/FT i Zakonu o NPO. Inherentni rizici kojima bi NPO mogle da budu izložene opisani su u kontekstu aktivnosti koje preduzimaju i načina na koji one dobijaju finansijska sredstva;
- Treći deo opisuje kontrolni okvir koji NPO, u zavisnosti od njihove prirode, veličine i složenosti, treba da primenjuju da bi ublažile procenjene inherentne rizike od finansijskog kriminala. Razmatrane mere uzimaju u obzir i kontrolu koja se zahteva prema Zakonu o SPN/FT i Zakonu o NVO i mere iz najboljih praksi koje su utvrdili ekspert koji je autor dokumenta, drugi donosioci propisa i međunarodna tela za standardizaciju; i
- Poslednji odeljak ukratko navodi koliko je važno da NPO redovno pregledaju svoje procene poslovnih rizika i najbolje prakse kako bi reagovala na ishode tih pregleda.

Vodič je osmišljen tako da pomogne sektoru NPO na Kosovu da se pridržava Zakona o SPN/FT i sprovodi delotvorne i odgovarajuće kontrolne mere u oblasti SPN/FT, te su zato priloženi i ilustrativni materijali i studije slučaja.

⁴ Council of Europe – Economic Crime and Cooperation Division, Gzim Shala (2022): Technical Paper: Preliminary analysis of the Kosovo's NPOs obligations on preventing money laundering and fighting terrorism financing.

3 RANJIVOSTI NPO NA FINANSIJSKI KRIMINAL

3.1 Osnovne informacije

Svi privredni sektori osetljivi su na FK, pa samim tim i sektor NPO. NPO imaju veliki ugled u društvu i po svojoj prirodi su privlačne mete za kriminalce. Karakteristike koje NPO čine pouzdanim licima koja doprinose poboljšanju društva, takođe ih mogu učiniti ranjivim na zloupotrebu.⁵ Te karakteristike su takve da NPO uživaju poverenje javnosti, imaju pristup značajnim izvorima finansiranja i kao sektor imaju veliki broj transakcija kako u primanju sredstava kao donacija, tako i u podršci za njihove dobrotvorne aktivnosti. Dodatne karakteristike ranjivosti obuhvataju sledeće:

Tabela 1: Karakteristike ranjivosti NPO

NPO – Karakteristike ranjivosti (1)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mogu da zavise od jednog do dva pojedinca koji obavljaju ključne rukovodeće uloge uz vrlo mali nadzor. ➤ Rukovodstvu možda nedostaje komercijalno iskustvo ili znanje o rizicima od finansijskog kriminala. ➤ U organizovanju operacija možda fali podela dužnosti, uključujući i one koje se bave primanjem donacija ili plaćanjem fondova. ➤ Mogu da podležu različitim nivoima nadzora i revizije ili provera kako bi se osiguralo da postoje kontrolne mere za sprečavanje finansijskog kriminala i da ih celokupno osoblje primenjuje. ➤ Operacije uključuju velike količine gotovinskih transakcija. ➤ Vide uvođenje internih kontrolnih mera u poslovanje kao pogrešno za volontere. ➤ Mogu imati globalno prisustvo, često u oblastima u sukobu. ➤ Mogu da podržavaju projekte u drugim pravnim sistemima bez direktne odgovornosti da nadziru kako se obezbeđena sredstva koriste. ➤ Mogu da imaju različite i često mnogo niže nivoe uređenja u drugim pravnim sistemima, zbog čega je teško upravljati rizicima od finansijskog kriminala povezanih sa partnerskim aranžmanima.

Nacionalna procena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma (Nacionalna procena rizika) navodi da većina prihoda od finansijskog kriminala na početku ima oblik gotovine i koristi relativno nesofisticirane metode pranja, što je izuzetno olakšano velikom neformalnošću privrede Kosova. To otežava da se razlikuje da li su sredstva dobijena legitimnim aktivnostima.⁶ U zavisnosti od prirode, veličine i složenosti NPO, drugi aspekti mogu takođe da povećaju njenu izloženost rizicima od finansijskog kriminala.

⁵ Council of Europe (2013): *The Risks to Non-Profit Organisations of Abuse for Money Laundering and Terrorist Financing in Serbia*. Available at: 16807828e5 (coe.int).

⁶ Government of Kosovo (2020): *National Risk Assessment of Money Laundering and Terrorist Financing*.

NPO – Karakteristike ranjivosti (2)

Neke NPO:

- Imaju aktivnosti koje mogu da obuhvate prikupljanje, držanje, prenos i upotrebu sredstava.
- Možda moraju da koriste alternativne sisteme za slanje novca kako bi prebacile sredstva u inostranstvo.
- Mogu da obuhvataju složene finansijske operacije, uključujući više donatora, projekata odnosno valuta.
- Mogu da prebacuju sredstva i da sarađuju sa partnerskim organizacijama, uključujući NPO sa sedištem u inostranstvu kako bi pružale usluge ili sprovodile projekte.
- Možda moraju da koriste posrednike da obave posao koji obuhvata prebacivanje sredstava preko lokalnih agenata.
- Mogu imati predstavništva odnosno projekte koji nisu pod direktnom kontrolom ili nadzorom rukovodstva NPO.
- Mogu imati nepredvidive, neuobičajene prihode i izdatke, zbog čega je teže otkriti sumnjive transakcije.

Te ranjivosti takođe mogu da iskoriste nedozvoljeni akteri koji uspevaju da preuzmu određeni stepen vlasti i uticaja u NPO, što im omogućava da koriste njenu imovinu za vršenje kriminalnih aktivnosti u svoju ili tuđu korist. Krađa, prevara, pranje novca ili podrška terorizmu su najčešće zloupotrebe ove prirode. Neki nedozvoljeni akteri čak mogu eksploatisati korisnike koji su posebno osetljivi iz različitih razloga, kao što su starost, mentalna sposobnosti i slično, da postanu žrtve finansijskog kriminala.⁷ Prevarna aktivnost je takođe primećena i od strane eksternih strana i članova uprave NPO, volontera i osoblja. Stoga je važno da NPO budu svesne i razumeju kako se te ranjivosti mogu iskoristiti i znake upozorenja ili pokazatelje kada se takva aktivnost može odvijati.

3.2 Ranjivosti u pogledu prevare

Kriminalci mogu koristiti različite taktike pomoću kojih varaju NPO u pogledu finansiranja, obezbeđivanja resursa ili preuzimanja kontrole i prevarnog upravljanja organizacijom. Nivo sofisticiranosti primenjenih taktika može biti različit. Neke od taktika koje se najčešće beleže u stvarnim slučajevima finansijskog kriminala u NPO opisane su u tabeli ispod.

⁷ Council of Europe (2013): *The Risks to Non-Profit Organisations of Abuse for Money Laundering and Terrorist Financing in Serbia*. Available at: 16807828e5 (coe.int).

Tabela 2: Taktike koje se koristi za zloupotrebu NPO

Taktika	Opis
„Skidanje kajmaka“ (skimming)	Legitimna sredstva se uklanjaju ili preusmeravaju na neovlašćenu ili potencijalno kriminalnu upotrebu.
Imitacija dobrotvornog rada	Nezakoniti akteri tvrde da se bave dobrotvornim radom ili pružaju podršku za usluge koje pruža NPO. Na primer, zabeleženi su slučajevi kada grupa tvrdi da pruža podršku ili usluge u vezi sa humanitarnom pomoći u vreme kada je potrebna hitna primena sredstava i predmeta isporuke nakon krize ili katastrofe. Brzina i obim događaja smanjili su uobičajene nivoe regulisanja i nadzora koji su preduzimani pre pružanja usluga. To je omogućilo kriminalnim elementima da intervenišu i preuzmu gotovinu ili robu namenjenu dobrim ciljevima.
Prevara izvođača radova	Prevaranti tvrde da predstavljaju izvođače radova koji podržavaju NPO ili njene projekte i obmanjuju organizaciju tako što fakturišu usluge koje nikada nisu pružene ili kontaktiraju NPO tvrdeći da predstavljaju legitimnog izvođača radova i pokušavaju da promene podatke o bankovnom računu primaoca plaćanja tako da novac bude na prevaru pogrešno usmeren.
Prevarno prikupljanje sredstava	Eksterna strana organizuje događaj u cilju prikupljanja novca za stvarnu neprofitnu organizaciju, ali kasnije ne preda celi iznos prikupljenih sredstava.
Prevara u nabavci	Nedovoljna količina ili preterana naplata robe ili usluga se odnosi na projekat koji sponzoriše NPO, ili kada izvođači radova znaju da nemaju kapacitet da pruže uslugu koja je nabavljena, ili u nekim slučajevima oni ne postoje.

Taktike koje koriste nezakoniti akteri koji se bave prevarama najčešće spadaju u pet kategorija (vidi gore). Te taktike se obično koriste u kombinaciji sa onima koje se koriste za pranje novca ili finansiranje terorizma, kako bi se dodatno prikrili i integrisali prihodi stečeni od te nezakonite aktivnosti.

Prevara – 1. Primer slučaja

Neprofitna organizacija je sklopila ugovor za materijale za obnovu nekih od svojih prostorija. Materijali su isporučeni na nekoliko lokacija sa kojih NPO radi. Kada su izvršene provere napretka radova, otkriven je **ozbiljan nedostatak** u količini materijala, uprkos podacima evidentiranim u datim fakturama.

Dalja istraga je otkrila da je ukupna količina poslatog materijala bila **značajno manja** od onoga što je naručeno. Istragom je utvrđeno da je ovo bila **namerna aktivnost** da se prevari NPO, sa ciljem **obmane** NPO da plati za robu koja nije isporučena organizaciji.⁸

⁸ Charity Commission of England and Wales (2018). *Focus on insider fraud: research report*. Available at: www.gov.uk.

Pokazatelji prevare:

- Neslaganja između naručenih materijala i isporučenih materijala.
- Nedosledne informacije o materijalima isporučenim u fakturi.

Prevarne aktivnosti se takođe mogu desiti preko partnera ili saradnika koji pomažu NPO u pružanju projekata ili usluga. To može imati različite oblike i češće se javlja u slučajevima kada NPO ima minimalnu direktnu kontrolu nad načinom na koji partner koristi resurse koje obezbeđuje NPO.

Prevara – 2. Primer slučaja

Terenski supervizor iz partnerske organizacije NPO, koji radi na programu pomoći u Nigeru, nepošteno je uzeo sredstva neprofitne organizacije u iznosu od oko 46.000 evra, kroz tri različite taktike.

Prvo, NPO je preplatila robu koju je naručila partnerska organizacija, na osnovu faktura koje je partnerska organizacija na prevaru izmenila (tj. iznos plaćen za robu je premašio stvarnu fer tržišnu vrednost te robe).

Drugo, partnerska organizacija je podnela nekoliko zahteva za naknadu troškova od neprofitne organizacije u vezi sa kupovinama koje nikada nisu izvršene.

Treće, partnerska organizacija je zatražila sredstva od NPO, tvrdeći da će sredstva biti isplaćena određenim grupama korisnika. Poslala je lažnu evidenciju neprofitnoj organizaciji u prilog tim potraživanjima. Naknadno je otkriveno da sredstva nikada nisu isporučena korisnicima.

Pokazatelji prevare:

- Dokaz da su fakture za robu ili usluge izmenjene.
- Cena za robu ili usluge prikazana u fakturi nije u skladu sa tržišnom cenom ili količinom primljenog materijala.
- Falsifikovanje instrukcija za plaćanje ili zahteva za transfere.

Neke veće, dobro etablirane NPO navode da su bile meta sajber napada prevare. Napadi prvenstveno uključuju „phishing” i korišćenje ransomvera za pristup sredstvima ili osetljivim informacijama koje poseduje organizacija. Ova pretnja je sve obimnija i sofisticiranija poslednjih nekoliko godina.

Pored toga, NPO koje rade onlajn su podjednako osetljive na prevarnu aktivnost. NPO koje rade na osnovu platformi na kojima donatori mogu da biraju koje projekte će podržati posebno su podložne zloupotrebi. Zabeleženi su slučajevi u kojima su nezakoniti akteri predlagali projekte za postavljanje na platforme koje nemaju legitimitet sa jedinom namerom da prevare legitimne donatore. Bilo je i slučajeva zloupotrebe u kojoj su nezakoniti akteri pristupali onlajn platformama za finansiranje i davali donacije projektu neprofitne organizacije na listi, da bi kasnije tražili da se sredstva vrate njima ili uplate na drugi račun ili trećem licu bez vidljive veze sa donatorom. (Videti odeljak 3.3 u nastavku).

3.3 Ranjivosti u pogledu pranja novca

Neprofitne organizacije su podjednako osetljive na pranje prihoda stečenih kriminalom. Nacionalna procena rizika Kosova navodi da je sektor neprofitnih organizacija ocenjen kao

onaj u kome postoji srednji rizik za zloupotrebu u pogledu pranja prihoda stečenih kriminalom.⁹

Pranje novca se može opisati kao proces koji se koristi da se prikrije pravi izvor sredstava stečenih nezakonitim aktivnostima. Pranje novca obuhvata tri faze aktivnosti kao što je objašnjeno u pododjeljcima ispod.

3.3.1 Faza plasmana

Faza plasmana je tačka u kojoj se nezakonito stečena sredstva uvode ili plasiraju u finansijski sistem.

Pranje novca – primeri za fazu plasmana

- Mešanje sredstava – mešanje legitimne i nedozvoljene gotovine koja se koristi za davanje donacije.
- Doniranje putem kreditnih kartica ili kartica na koje su sredstva unapred uplaćena.
- Deponovanje nezakonitih sredstava na račun u banci.
- Plaćanje robe ili usluga novcem stečenim nedozvoljenom aktivnošću.
- Usluge plaćanja – zahteva se transfer novca uz upotrebu gotovine iz nezakonite aktivnosti na određeni bankovni račun ili račun trećeg lica (tj. dobrotvorne ili partnerske organizacije).

3.3.2 Faza prikrivanja

Faza prikrivanja obuhvata različite mere kojima se pokušava otežati povezivanje porekla sredstava i strane koja ih kontroliše. To obuhvata različite taktike kao u primerima u nastavku.

Pranje novca – primeri prikrivanja

- Doniranje putem kreditnih kartica, kartica na koje su sredstva unapred uplaćena ili bankovnog računa.
- Prenos sredstava sa jednog bankovnog računa na drugi ili preko drugih pružalaca usluga plaćanja.
- Konvertovanje sredstva u drugu valutu.
- Prenos sredstava na račune u inostranstvu.
- Konvertovanje sredstva u druge valute.

3.3.3 Faza integracije

Faza integracije je završni korak procesa pranja novca. U ovom poslednjem koraku, nezakoniti akter nastoji da pristupi приходima tako što ih prebacuje u konačni oblik kako bi izgledalo da su sredstva dobijena legitimnim putem i da se sada koriste u legalne svrhe. To obuhvata različite aktivnosti, uključujući i primere u nastavku.

⁹ Government of Kosovo (2020): National Risk Assessment of Money Laundering and Terrorist Financing.

Pranje novca – primeri za fazu integracije

- Zahtevanje da se sredstva primljena preko pružaoca platnih usluga plaćaju u gotovini;
- Zahtevanje da neprofitna organizacije refundira kompletna prethodno donirana sredstva ili njihov deo;
- Podizanje gotovine sa bankovnog računa i trošenje sredstava;
- Trošenje sredstava na luksuznu robu (npr. automobile).

Neprofitne organizacije mogu da budu osetljive na zloupotrebu od strane nedozvoljenih aktera u sve tri faze pranja novca. To će zavisiti od nekoliko faktora, uključujući format u kom se donacije primaju i uplate izvršavaju. Recimo, NPO koje prihvataju gotovinske donacije posebno su ranjive u pogledu zloupotrebu u fazi plasmana. Ipak, neprofitne organizacije koje prihvataju donacije koje se ne vrše lično već putem transakcija kreditnom ili debitnom karticom, podjednako su ranjive jer možda neće moći lako da identifikuju donatora ili poreklo finansijskih sredstava. Na primer, nezakoniti akteri mogu da kupe ukradene podatke o kreditnoj kartici ili da ih dobiju hakovanjem, a zatim da pokušaju da izvrše donacije pomoću tih kartica. To je obično praćeno zahtevima za dobijanje delimičnog ili potpunog povraćaja donacije, čime se neprofitna organizacije koristi za prikrivanje ukradenih finansijskih sredstava.

Dodatne ranjivosti zabeležene u slučajevima koji se odnose na neprofitne organizacije obuhvataju sledeće:

Tabela 3: Ranljivost NPO u pogledu pranja novca

NPO – Ranjivosti u pogledu pranja novca

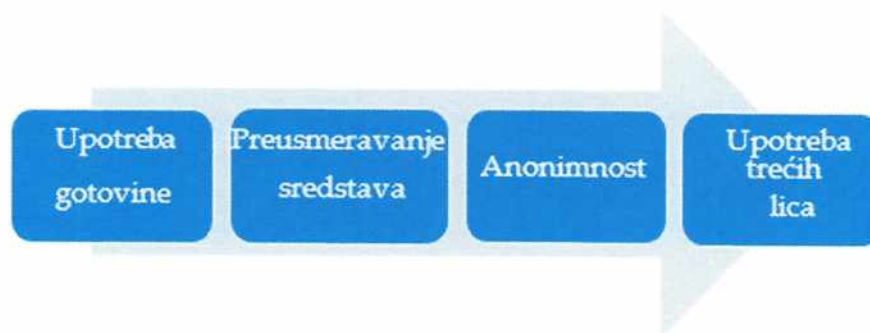
- Donacije koje se mogu dati u gotovini, što otežava identifikaciju izvora iz kojeg potiče (tj. odakle je došao novac? Kako je pribavljen?);
- Donacije koje se mogu dati onlajn putem kreditnih ili debitnih kartica otežavaju proveru identiteta donatora ili da li koriste ukradenu karticu;
- Donatori koji nude da pozajmljuju novac neprofitnoj organizaciji, ali onda traže da se sredstva kredita odmah vrate ili zahtevaju da se sredstva vrate na račun koji se nalazi van Kosova;
- Anonimne gotovinske donacije ili donacije primljene preko trećeg lica;
- Donatori koji insistiraju da NPO kupi usluge od povezanog preduzeća kao uslov za davanje donacije (u nekim slučajevima to bi povezanom preduzeću omogućilo poreske olakšice na donaciju na koje nemaju zakonsko pravo, tj. utaju poreza);
- NPO će vratiti donatorima deo donacije ili kompletnu donaciju.

Neprofitne organizacije takođe mogu biti ranjive u pogledu zloupotrebe od strane partnera koji im pomažu u pružanju usluga. U 2. primeru slučaja prevare koji je prethodno naveden, sredstva ukradena od NPO onda može da opere partner tako što će ih prebaciti na druge bankovne račune, kompanije ili čak treća lica, kako bi sakrio činjenicu da su ta sredstva originalno ukradena od NPO.

Slično tome je primećeno i pranje novca kada je menadžer ili viši službenik NPO zloupotrebio svoj položaj poverenja. Postoji primer da visoki zvaničnik vodi poseban posao, prenosi sredstva na bankovni račun NPO i to karakteriše kao donaciju. To omogućava službeniku da zatraži poresku olakšicu za donirani iznos. Zvaničnik kasnije poništava transakciju, vraćajući novac u poslovanje. Te transakcije dovode do toga da se posao upušta u oblik utaje poreza, koristeći transakciju donacije kao oblik plasmana, kako bi izgledalo kao da daje legitimnu donaciju, dok istovremeno dobija i poresku olakšicu i povraćaj doniranih sredstava.

Pregled slučajeva koji uključuju neprofitne organizacije ukazuje da prethodno opisane ranjivosti potiču delimično od visokog nivoa poverenja u neprofitne organizacije. Manje je verovatno da će donatori i druga lica koja pružaju podršku dovesti u pitanje legitimnost aktivnosti prikupljanja sredstava ili način na koji se prihod koristi. Slično tome, same neprofitne organizacije se u velikoj meri oslanjaju na dobru volju donatora za podršku, a većina tih donatora su građani i preduzeća koja poštuju zakon. Ipak, taj visok nivo poverenja je karakteristika koja je najprivlačnija za kriminalce, jer veruju da je manje verovatno da će njihova umešanost u neprofitnu organizaciju biti dovedena u pitanje. Na jednak način taj veliki ugled i poverenje takođe mogu dovesti do lažnog osećaja sigurnosti u nekim neprofitnim organizacijama da su izložene malom riziku da budu zloupotrebene, što rezultira niskim ili nepostojećim nivoima budnosti primenjenim na otkrivanje i sprečavanje mogućeg pranja novca.

NPO – Taktike za pranje novca

Kriminalci stoga mogu da koriste različite taktike za pranje prihoda stečenih kriminalom. Kao i kod prevara, nivo sofisticiranosti primenjenih taktika može biti različit. Neke od taktika koje se najčešće beleže u stvarnim slučajevima koji obuhvataju neprofitne organizacije su sledeće:

- a. Eksploatacija neprofitnih organizacija koje primaju gotovinska plaćanja;
- b. Preusmeravanje sredstava kroz zahteve za povraćaj donacija i uplate koje se šalju za podršku projektima;
- c. Iskorišćavanje slučajeva u kojima se prihvata anonimnost, posebno u vezi sa donatorima koji daju velike donacije; i
- d. Oslanjanje na treća lica kao što su partneri i saradnici da isporučuju proizvode i usluge u pravnim sistemima u kojima NPO nema direktan nadzor nad njihovim

aktivnostima ili načinom na koji koriste sredstva i resurse koje im neprofitna organizacija daje.

U nekim slučajevima uočene taktike su bile složene, uključujući i prevaru i mere za pranje novca. To je primećeno u slučajevima kada su nezakoniti akteri uspeli da preuzmu vlasništvo ili kontrolu nad NPO.

Pranje novca – 3. primer slučaja

Dvojica muškaraca koji su **lažirali donacije u dobrotvorne svrhe** da bi **na prevaru zatražili** više od 5 miliona funti poreskih olakšica, zatvorena su nakon što je nacionalna poreska uprava otkrila njihovu prevaru.

Dvojica muškaraca su tvrdila da su **poverenici i saradnici** dve neprofitne organizacije, S Foundation i Kt Foundation. Obojica su koristila razne pseudonime kako bi **sakrili svoj pravi identitet** kada su radili sa fondacijama.

Iako su obe neprofitne organizacije legitimno osnovane da podrže žene i decu u krizi i siromaštvu širom sveta, akteri su iskoristili neprofitnu organizaciju kada je njen prvobitni osnivač preminuo. Nezakoniti akteri preuzeli su kontrolu nad fondacijama, a zatim podneli zahtev za poreske olakšice nacionalnom poreskom organu, na osnovu falsifikovanih informacija o donacijama koje su neprofitne organizacije dobile. Prevarni zahtevi su iznosili ukupno 5,56 miliona funti, što je dovelo do isplata od približno 5 miliona funti neprofitnim organizacijama.

Ti muškarci su pravili lažne informacije o donacijama koristeći imena i adrese stvarnih ljudi, uključujući neke koji su preminuli. Oni su obezbedili **lažnu dokumentaciju** kako bi potkrepili tvrdnje. Zatim su organizovali da sredstva koje je država platila budu **preneti i zatim oprana preko različitih bankovnih računa** u Mađarskoj, Holandiji, na Tajlandu, u Južnoafričkoj Republici, SAD, UAE i Irskoj, kao i preko posebne „dobrotvorne organizacije“ sa sedištem u Mađarskoj, koju je osnovao jedan od njih dvojice.¹⁰

Pokazatelji pranja novca:

- Obim donacija premašuje očekivanu normalnu aktivnost sličnih neprofitnih organizacija;
- Izvršeni su prenosi u pravne sisteme bez poznate veze sa aktivnostima NPO;
- Nejasne veze između originalnih neprofitnih organizacija i neprofitnih organizacija kojima su prebačena sredstva u Mađarsku.

3.4 Ranjivosti u pogledu finansiranja terorizma

Nacionalna procena rizika na Kosovu navodi da iako Kosovo nikada nije bilo meta velikih terorističkih napada, ima najveći broj stranih boraca po glavi stanovnika u Evropi koji putuju u Siriju i Irak, kao i značajan broj istih koji su se vratili na Kosovo. Smatra se da Kosovo ima najveći broj stranih boraca po glavi stanovnika u Evropi: oko 315 stranih terorista-boraca sa Kosova otišlo je u Siriju i Irak da se bori za ISIS ili al-Nusra Front (granu Al Kaide u Siriji), a kasnije se znatan broj njih vratio na Kosovo. U Proceni je utvrđeno da najveća pretnja u pogledu finansiranja terorizma potiče ili iz samofinansiranja ili manjih

¹⁰ Charity Commission of England and Wales (2016). *Compliance Toolkit: Protecting Charities from Harm: Chapter 2*. Available at: www.gov.uk.

donacija voljnih/nevoljnih donatora, dok finansiranje terorizma preko neprofitnih organizacija, koje uključuje finansiranje van Kosova, takođe predstavlja znatnu pretnju. Procena navodi da se ocenjuje da sektor NPO ima srednji rizik od zloupotreba u cilju finansiranja terorizma. Aktivnosti 23 neprofitne organizacije verskog karaktera obustavljene su 2017. i 2018. zbog sumnje da su bile uključene u podsticanje verske i međusektaške mržnje.¹¹

Zloupotreba neprofitnih organizacija za finansiranje terorizma je dobro poznata pojava širom sveta. Iako njena učestalost i obim variraju u različitim pravnim sistemima, postoje slučajevi u kojima teroristi i terorističke organizacije iskorišćavaju neprofitne organizacije. Nacionalna procena rizika na Kosovu utvrdila je da sektor NPO ima visok nivo ranjivosti kada je u pitanju finansiranje terorizma.¹² **Zaštita neprofitnih organizacija od zloupotreba u cilju finansiranja terorizma predstavlja i značajnu komponentu globalne borbe protiv terorizma i neophodan korak u cilju očuvanja integriteta neprofitnih organizacija i donatorske zajednice.**¹³

Preporuka FATF br. 8 definiše načine na koje neprofitne organizacije mogu da budu zloupotrebljene za finansiranje terorizma od strane terorističkih grupa. Načini na koji do toga može doći jesu sledeći:

- a) Zloupotreba neprofitnih organizacija tako što se koriste za prikupljanje sredstava ili distribuciju resursa, a da to izgleda kao legitimna aktivnost NPO, i
- b) Korišćenje neprofitnih organizacija kao kanala kroz koji se kreće finansiranje terorizma kako bi se izbegao direktan transfer sredstava između banaka i njihovo otkrivanje i zamrzavanje.

FATF takođe navodi da će neprofitne organizacije najverovatnije biti zloupotrebljene za finansiranje terorizma ili podršku terorističkim aktivnostima na sledeće načine:

- a) Obezbeđuju mehanizam kroz koji se prikrivaju sredstva za finansiranje terorizma;
- b) Predstavljaju sredstvo za podršku ili pomoć terorističkim aktivnostima, i
- c) Podržavaju regrutovanje stranih boraca i simpatizera.¹⁴

Nacionalna procena rizika na Kosovu navodi da se većina sredstava koja se daje stranim borcima u borbi van Kosova najverovatnije daje tako što se krijumčari gotovina ili putem finansijskih transakcija u zemlje bliže oblasti sukoba, a eventualno i uslugama za prenos novca u same zemlje u kojima traje sukob. Postoji i rizik da ljudi na Kosovu možda nisu svesni da daju finansijska sredstva teroristima. To bi, recimo, mogli da budu ljudi koji podržavaju humanitarnu neprofitnu organizaciju koja na prevaru radi zajedno sa terorističkim grupama.¹⁵

Taktike koje se koriste za zloupotrebu u cilju finansiranja terorizma i povezane aktivnosti imaju slične karakteristike kao one koje se primećuju u oblasti prevare i pranja novca. To uključuje korišćenje taktike za prikrivanje prave namere inicijativa za prikupljanje sredstava ili nameranih aktivnosti koje će biti podržane prikupljenim sredstvima, korišćenje mera za

¹¹ Government of Kosovo (2020): National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment, note 5.

¹² *Ibid.*, note 5.

¹³ Financial Action Task Force (2012): *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the "FATF Recommendations")* Last updated February 2023. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Government of Kosovo (2020): National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment, note 5.

očuvanje anonimnosti pravih kontrolora šema prikupljanja sredstava i preusmeravanje sredstava prikupljenih od strane legitimnih dobrotvornih organizacije za finansiranje ekstremističkih grupa. Te pretnje u smislu zloupotrebe nastaju zbog određenih ranjivosti sa kojima neprofitne organizacije moraju da žive.

Ranjivost - Zloupotreba u cilju finansiranja terorizma

3.4.1 Prijem i kretanje sredstava

Prijem i kretanje sredstava predstavljaju jednu od ranjivosti neprofitnih organizacija. Poznato je da kod neprofitnih organizacija postoji redovno kretanje sredstva, kako sredstava koja primaju u obliku donacija, tako uplata koje se vrše kao podrška njihovim dobrotvornim

aktivnostima. Neprofitne organizacije koje javno podržavaju projekte koji rade u pravnim sistemima u kojima je poznato da postoje terorističke aktivnosti mogu biti podložnije zloupotrebi. To je takođe slučaj sa neprofitnim organizacijama koje podržavaju humanitarne programe koji pružaju pomoć nakon prirodnih katastrofa, humanitarnu pomoć, podršku kulturnim centrima, izgradnju ili rekonstrukciju u oblasti obrazovanja.¹⁶ Na sličan način i lica koja podržavaju terorizam iskorišćavaju visok nivo poverenja koji društvo ima u neprofitne organizacije i olakšavaju kretanje sredstava bez detekcije.

Ranjivosti – Zloupotreba u cilju finansiranja terorizma

¹⁶ State Financial Monitoring Service of Ukraine (2018). *Review on the use of non-profit organizations for illegal purposes*. Available at: fiu.gov.ua.

Ranjivosti u pogledu finansiranja terorizma – Prijem i kretanje sredstava – primer slučaja

FOJ-K je dobila izveštaj o sumnjivoj aktivnosti od regulisane kompanije da je došlo do sumnjivih transakcija u ime kompanije A.

Analiza FOJ-K je otkrila da je u periodu od dva meseca kompanija A izvršila dva (2) transfera u ukupnom iznosu od 75.000,00 evra neprofitnoj organizaciji B. Objašnjenje za isplate navedeno uz transfer bilo je da je plaćanje izvršeno u vezi sa „Ugovorom br. x“. U narednih 7 meseci, kompanija A je primila još tri (3) uplate uz opis „kupovina zgrade“ u ukupnom iznosu od 78.000,00 evra.

Otvoreni izvori na internetu su pokazali nekoliko članaka u kojima se neprofitna organizacija B pominje u nekoliko članaka na internetu kao organizacija povezana sa terorističkom grupom F, neprofitna organizacija B je takođe bila povezana sa nekoliko drugih neprofitnih organizacija na Kosovu i u inostranstvu za koje se sumnja da su korišćene za širenje radikalizma i ekstremizma.

Pokazatelji finansiranja terorizma:

- Kretanje velike sume novčanih sredstava u okviru neprofitne organizacije za koju se sumnja da je povezana sa poznatom terorističkom grupom.
- Pokušaj da se prikrije prava svrha prenosa sredstava kao da je zapravo povezan sa legitimnim projektima ili aktivnostima neprofitne organizacije.

3.4.2 Logistička podrška

Neke neprofitne organizacije dogovaraju isporuku robe ili usluga koje pružaju. Logistička podrška obuhvata širok spektar aktivnosti. Te aktivnosti mogu biti u rasponu od organizovanja kamiona koji se koriste za isporuku hrane ili zaliha, preko organizovanja transporta građevinske opreme za stambeni projekat do organizovanja putovanja osoblja i volontera u različite zemlje. Logistički aranžmani takođe mogu uključivati obezbeđivanje obrazovnih mogućnosti ili onlajn pristup programima učenja.

Neprofitne organizacije mogu biti zloupotrebene kada nedozvoljeni akteri pristupaju ovim aktivnostima kako bi pružili ne samo finansijsku podršku, već i kretanje robe, ljudi i materijala koji se koriste za podršku i unapređenje terorističkih aktivnosti.

Logistička podrška – primer slučaja

NPO A je registrovana na Kosovu. Usluge NPO su navedene kao pružanje obuka o IT i računarima, kursevi stranih jezika itd. Neprofitnu organizaciju je finansirala zemlja B, zemlja sa Bliskog Istoka koja je poznata po finansiranju terorističkih grupa. Neke od grupa bile su označene kao mete sankcija na međunarodnim listama sankcija.

Istraga donacija neprofitnoj organizaciji otkrila je brojne nepravilnosti u vezi sa donacijama koje je neprofitna organizacija A primila. Paket koji je poštom poslat neprofitnoj organizaciji A presrela je Carinska služba Kosova. Paket je sadržao propagandni materijal sa fotografijama i video-zapisima masakra tokom ratova na Bliskom Istoku. Izgledalo je da su materijali dizajnirani tako da povećaju radikalizam na

Kosovu. Utvrđeno je da NPO služi kao kanal za prijem i distribuciju tih materijala na Kosovu.¹⁷

Nakon istrage je usledilo obustavljanje aktivnosti neprofitne organizacije A.

Pokazatelji finansiranja terorizma:

- Objavljivanje stavki nije u skladu sa podrazumevanim uslugama koje pruža NPO.
- Dokazi da su strane koje finansiraju NPO bile povezane sa grupama za koje se zna da podržavaju terorističke grupe.

3.4.3 Lažne neprofitne organizacije ili prevarno prikupljanje sredstava

Bilo je i slučajeva kada su teroristi pravili lažne neprofitne organizacije ili su se bavili lažnim prikupljanjem sredstava. Dostupnost ekstremističkih knjiga i literature koja promoviše terorističku ideologiju, kao i finansiranje ili organizovanje kampova za obuku ili škola koje podstiču terorističke ciljeve, takođe su primeri prikupljanja sredstava pod maskom legitimne aktivnosti NPO.¹⁸ Uopšte uzev, tipološke studije FATF pokazuju da je nelegalna upotreba ili rizik od nelegalne upotrebe NPO sektora od strane terorističkih organizacija često rezultat dobrih pravila za internu kontrolu i upravljanje neprofitnim organizacijama.¹⁹

3.5 Konačna zapažanja

Neprofitne organizacije mogu biti osetljive na rizike finansijskog kriminala. Prevara, pranje novca i finansiranje terorizma i dalje su najrasprostranjeniji oblici kriminala koji se mogu desiti kroz zloupotrebu neprofitnih organizacija i njihovih usluga. Taktike koje koriste nezakoniti akteri mogu biti slične u tri oblika finansijskog kriminala i često mogu biti povezane sa drugim oblicima nezakonitih aktivnosti, kao što je sajber kriminal. Mera u kojoj je NPO podložna zloupotrebi zavisi od toga u kojoj meri organizacija razume kako ti rizici nastaju i da li primenjuje mere za rešavanje tih rizika. Procena ranjivosti NPO u pogledu zloupotrebe i sredstva pomoću kojih se to može sprečiti razmatraju se u sledećem poglavlju ovog vodiča.

¹⁷ FIU-K (2022). Extract from typology case material on NPOs for inclusion in the Toolbox.

¹⁸ Council of Europe (2013.) *The Risks to Non-Profit Organisations of Abuse for Money Laundering and Terrorist Financing in Serbia*. Available at: 16807828e5 (coe.int).

¹⁹ State Financial Monitoring Service of Ukraine (2018). *Review on the use of non-profit organizations for illegal purposes*. Available at: fiu.gov.ua.

4 OTKRIVANJE I SPREČAVANJE FINANSIJSKOG KRIMINALA OD STRANE NPO

4.1 Osnovne informacije

FATF predstavlja glavno međunarodno telo za standarde u oblasti SPN/FT koje je priznato za utvrđivanje zahteva na kojima se zasnivaju Zakon o SPN/FT i Uredbe od SPN. FATF je izradilo preporuke čiji je cilj da pomognu zemljama u otkrivanju i sprečavanju finansiranja terorizma i pranja novca.²⁰ Preporuka 8 usredsređena je na neprofitne organizacije.²¹ Ona zahteva od zemalja da primenjuju fokusirane i proporcionalne mere, u skladu sa pristupom na osnovu rizika, za zaštitu neprofitnih organizacija od zloupotreba u cilju finansiranja terorizma. Preporuka 8 takođe ima za cilj da obezbedi efikasnu primenu Rezolucije 1373 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN) koja postavlja prepreke kretanju, organizaciji i aktivnostima prikupljanja sredstava terorističkih grupa. Od zemalja članica se zahteva da deluju protiv finansiranja terorizma.

Uopšteno govoreći, preporuke FATF nalažu da se od organizacija kao što su neprofitne organizacije zahteva da usvoje mere za smanjenje rizika njihove zloupotrebe od strane nezakonitih aktera za pranje prihoda stečenih finansijskim kriminalom. Te mere imaju za cilj da pomognu neprofitnim organizacijama da bolje razumeju vrste ranjivosti u pogledu finansijskog kriminala kojima su najverovatnije izložene i šta mogu da urade kako bi rešili te ranjivosti. U narednom odeljku te ranjivosti se pominju kao „rizici“.

4.2 Zahtevi prema Zakonu o SPN/FT Kosova

Član 17 Zakona o SPN/FT nalaže neprofitnim organizacijama da, na osnovu rizika, preduzimaju mere za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala. Te mere neophodno je preduzeti pre, tokom i nakon izvršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa. Ključ za ispunjenje tog zahteva jeste da se obezbedi da NPO poseduje informisano razumevanje o tipovima rizika od finansijskog kriminala kojima bi mogla da bude izložena.

4.3 Pristup na osnovu rizika

4.3.1 Osnovne informacije

Prepoznavanje i upravljanje rizicima koje predstavlja finansijski kriminal jeste ključan deo delotvornog rukovođenja neprofitnim organizacijama, bez obzira na njihovu veličinu. Kada se pravilno sprovede, procena rizika bi trebalo da omogući jednoj neprofitnoj organizaciji da razume i prepozna tipove rizika finansijskog kriminala na koje bi mogla da naiđe u obavljanju svojih aktivnosti i kontrolne mere neophodne za njihovo ublažavanje.

Rizici finansijskog kriminala postoje u svakoj fazi aktivnosti NPO:

- Sredstva koja se koriste za prvobitno osnivanje NPO u obliku bespovratnih sredstava, donacija ili podrške povezanih neprofitnih organizacija u drugim zemljama;
- Obavljanje svakodnevnih aktivnosti u cilju unapređenja misije neprofitne organizacije, kao što su organizovanje događaja za prikupljanje sredstava, odabir partnera na projektu i opšta administracija za svakodnevni rad NPO; i

²⁰ Financial Action Task Force (2012): *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the "FATF Recommendations")* Last updated February 2023. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>.

²¹ FATF (2015) *Best Practices – Combatting the abuse of Non-Profit Organisations (Recommendation 8)*. Available at: www.fatf-gafi.org.

- Raspoređivanje ili isplata sredstava za podršku korisnicima, plaćanje troškova u vezi sa sponzorisanim projektima.

Rizici od finansijskog kriminala sa kojima se jedna neprofitna organizacija suočava zavise od njene prirode, veličine i složenosti. Što su aktivnosti NPO obimnije ili raznovrsnije, to je veći stepen i raznovrsnost rizika od finansijskog kriminala kojima ona može biti izložena. U većini slučajeva, neprofitne organizacije sa velikim, složenim aktivnostima moraju detaljnije da istraže moguće rizike od finansijskog kriminala kojima bi mogle biti izložene. Manje neprofitne organizacije možda mogu da obavljaju jednostavnije procene svojih rizika od finansijskog kriminala. Ipak, bez obzira na veličinu, nijedna NPO nije imuna na rizike od finansijskog kriminala. Sve neprofitne organizacije stoga moraju da se postaraju za to da steknu određeni nivo svesti o rizicima od finansijskog kriminala kojima su izložene i da preduzmu mere za njihovo rešavanje.

4.3.2 Procena izloženosti riziku od finansijskog kriminala

Član 18 Zakona o SPN/FT nalaže da neprofitne organizacije procenjuju moguće rizike od finansijskog kriminala kojima mi mogle biti izložene. Taj proces se najčešće naziva opšta procena poslovnog rizika (BRA). Ta procena treba da se zasniva na formuli koja se primenjuje u mnogim različitim tipovima procena rizika koje se ne odnose na SPN/FT, kao što su procene zdravstvenih i bezbednosnih rizika na radnom mestu. Za procenu je neophodna primena osnovne formule koji uključuje tri koraka (rizike od FK, kontrolne mere i PPR) koja su dalje objašnjena u nastavku:

Formula za procenu rizika

1. Korak – Utvrditi i proceniti rizike od finansijskog kriminala

Prvi korak zahteva da se utvrde tipovi mogućih rizika od finansijskog kriminala kojima bi neprofitna organizacija mogla biti izložena. Oni se nazivaju **inherentnim rizicima** ili rizicima koji postoje pre preduzimanja mera za njihovo otklanjanje. U slučaju manjih neprofitnih organizacija, ovaj proces može biti jednostavna razmena ideja ili diskusija između osoblja i rukovodstva. U slučaju većih neprofitnih organizacija koje posluju u više zemalja, to može biti i formalnija procena na osnovu razmatranja podataka iz sedišta o primećenim i prijavljenim rizicima od finansijskog kriminala.

Rizike od finansijskog kriminala treba proceniti uzimajući u obzir njihovu verovatnoću i uticaj. Verovatnoća se odnosi na to koliko je verovatno da do rizika zaista dođe. Postoji nekoliko različitih načina za klasifikaciju. Najčešći način jeste da se razmotre rizici na osnovu toga koliko često se očekuje pojava rizika.

Na primer:

Klasifikacija rizika	Opis
Velika verovatnoća	Rizik se može javiti jednom svake ili svake dve godine
Srednja verovatnoća	Rizik se može javiti jednom u svake dve do pet godina
Mala verovatnoća	Rizik se može javiti ređe od jednom u pet godina.

Aspekt „uticaja” odnosi se na razmatranje koji bi bio potencijalni uticaj rizika od finansijskog kriminala na NPO. Na primer, NPO bi mogla da klasifikuje uticaj na sledeći način:

Klasifikacija rizika	Opis
Veliki uticaj	NPO bi mogla da bude prinuđena da prekine svoje aktivnosti kao rezultat inherentnog rizika jer bi to uništilo njen ugled partnera od poverenja i dovelo do eventualnog gonjenja NPO ili njenih menadžera od strane nadležnih organa.
Srednji uticaj	NPO bi nastavila da radi, ali bi njen ugled pouzdane organizacije bio narušen i to bi moglo uticati na njene aktivnosti prikupljanja sredstava ili ispunjavanje misije ili projektnih mandata.
Mali uticaj	Uticaj bi bio mali i NPO bi njime mogla da upravlja redovno u okviru svog uobičajenog poslovanja.

Logika na kojoj se zasniva ova metoda procene je jasna: Rizike od finansijskog kriminala za koje se procenjuje da imaju veću verovatnoću i veći uticaj treba klasifikovati kao sveukupno visok rizik, dok one sa malom verovatnoćom i malim uticajem treba klasifikovati kao nizak rizik.

Bez obzira na to koji način NPO izabere da proceni svoje inherentne rizike, izabrani metod treba da bude jasno dokumentovan i uključen u konačne rezultate PPR.

2. Korak – Utvrditi i proceniti kontrolne mere

Drugi korak nalaže razmatranje **kontrolnih mera** koje se koriste za otklanjanje ili smanjenje rizika od finansijskog kriminala. Ovo ne zahteva samo procenu postojećih mera, već i onih koje bi pomogle u smanjenju rizika od finansijskog kriminala, a nisu sprovedene.

3. Korak – Proceniti izloženost preostalom riziku

Treći korak podrazumeva procenu preostalih rizika od finansijskog kriminala kada se ocene kontrolne mere. Taj rizik jeste **rezidualni rizik**. To je konačni podrazumevani nivo rizika od finansijskog kriminala kome će jedna neprofitna organizacija biti izložena.

Kao deo ovog završnog koraka, NPO će morati da ustanovi svoju toleranciju ili apetit za rizike od finansijskog kriminala kojima bi mogla da bude izložena. To nazivamo apetitom za

rizik NPO. Ukoliko NPO utvrdi da je nivo rezidualnog rizika i dalje previsok, mora da obezbedi plan za primenu kontrolnih ili drugih mera za otklanjanje tih rizika i njihovo smanjenje na prihvatljiv nivo.

4.3.3 *Beleženje rezultata PPR*

Zahtevi preporuke 8 FATF namenjeni su primeni za i od strane neprofitnih organizacija u zavisnosti od rizika. Ovde se priznaje da podjednak pristup za sve neprofitne organizacije nije prikladan, bilo u smislu načina na koji zemlje nadgledaju i prate sektor, bilo u pogledu načina na koji različite neprofitne organizacije ublažavaju rizike od finansijskog kriminala kojima bi mogle biti izložene. U praksi, format u kom se beleže rezultati PPR ne bi trebalo da se smatra značajnijim od samog obavljanja procene. Za manje neprofitne organizacije, procena poslovnog rizika može se zabeležiti u dokumentu od dve stranice. U slučaju većih, sofisticiranijih organizacija, rezultati se mogu zabeležiti kao deo procene poslovnog rizika na nivou grupe.

Greška nekih supervizora je u tome što su zahtevali da se procene poslovnog rizika pripremaju i beleže u određenom formatu, ali bez obezbeđivanja radnog obrasca ili smernica pomoću kojih se to može postići. Najbolji primeri iz prakse pokazuju da su neprofitne organizacije spremnije da sprovedu i završe smislenu procenu poslovnog rizika kada im se obezbede obrazac i uputstva koja će ih voditi u procesu. Materijali koje su pripremili drugi donosioci propisa za različite sektore, napravljeni su tako da uzmu u obzir potencijalne varijacije u prirodi, veličini i složenosti učesnika u sektoru.

Postoji nekoliko dodatnih prednosti za neprofitne organizacije koje vrše procenu poslovnog rizika i dokumentuju njene rezultate. Neke neprofitne organizacije vrše procenu poslovnog rizika kako bi usmerile svoje upravno telo u donošenju informisanih odluka o svom poslovanju kada rizici od finansijskog kriminala mogu biti veći. Procena poslovnog rizika je takođe korisna jer navodi sve nedostatke u postojećim kontrolnim merama kojima je potrebno poboljšanje.²² Konačno, rezultati procene poslovnog rizika koriste se za uspostavljanje politike o vrstama donacija koje će prihvatiti, načinima na koje se donacije daju (recimo, gotovinski ili onlajn) i vrstama projekata koje će finansijski podržati. Sve to se dalje razmatra u 4. poglavlju ovog vodiča.

4.4 Procena faktora inherentnog rizika

Član 18. Zakona o SPN/FT nalaže da procena treba da razmotri potencijalnu izloženost NPO riziku kroz sledeće:

- a. Klijente;
- b. Geografske veze;
- c. Proizvode i usluge; i
- d. Kanale isporuke.

Imajući u vidu ranjivosti i taktike finansijskog kriminala u vezi sa prevarom, pranjem novca i finansiranjem terorizma u 3. poglavlju ovog vodiča, prvi korak treba da razmotri te događaje i verovatnoću da će se desiti neprofitnoj organizaciji, s obzirom na prirodu njenih

²² Government of Bermuda (2018): *Guidance on the Charities (Anti-Money Laundering, Anti-Terrorist Financing and Reporting), Regulations 2014*. Available at: www.gov.bm.

poslova i aktivnosti. Da bi se izvršila takva procena, prvo je važno razumeti kako grupisati ove različite ranjivosti u prethodno navedene oblasti rizika.

4.4.1 Rizici klijenata

Strana koja je „klijent” ili mušterija neprofitne organizacije je korisnik ili strana koja dobija podršku te organizacije. To može biti u obliku direktnog finansiranja, obezbeđivanja hitne pomoći i zaliha, finansijske podrške za plaćanje školarine ili drugih troškova i finansiranja izgradnje ili drugih operativnih aktivnosti.

Pošto neprofitne organizacije generalno ne održavaju dugotrajne poslovne odnose sa svojim donatorima, od njih se ne traži da tretiraju sve donatore kao klijente. Umesto toga, mogući rizici od finansijskog kriminala povezani sa donatorima se procenjuju kao deo rizika u pogledu proizvoda i usluga (videti odeljak 4.4.3 u nastavku).

Za neke neprofitne organizacije, rizici klijenata su veoma mali, na primer, kada NPO podržava održavanje javnog dečjeg igrališta sa volonterima. Druge neprofitne organizacije će imati povećane rizike klijenata, na primer, kada NPO koja daje bespovratna finansijska sredstva za podršku projektima ili pomoći širokom spektru organizacija korisnica. Neki od rizika klijenata utvrđenih u pregledanim predmetima i materijalima uključuju sledeće primere:

Tabela 4: Primeri rizika klijenata

Inherentni rizici – Klijenti – Primeri za procenu	
➤	Treće lice deluje kao „paravan” koji se prijavljuje za podršku NPO kako bi se prikrilo identitet pravog planiranog korisnika;
➤	Korisnik koristi ukradene ili lažne identifikacione informacije kada podnese zahtev za bespovratna sredstva ili drugu finansijsku podršku da bi prikrilo svoj pravi identitet;
➤	Korisnik falsifikuje informacije u prijavi za bespovratna sredstva ili individualnu pomoć, kao što su prihodi ili zarada, veličina organizacije, priroda usluga ili preduzetih aktivnosti, trajanje postojanja itd.;
➤	Korisnik koristi prihode dobijene od NPO na način koji nije u skladu sa navedenom potrebom (recimo, bespovratna sredstva su namenjena za privremeni smeštaj, ali ih korisnik umesto toga koristi za finansiranje nelegalnog kockanja);
➤	Korisnik koristi sredstva dobijena od NPO za finansiranje nezakonitih aktivnosti kao što su slanje narkotika ili pružanje finansijske podrške stranim borcima koji podržavaju terorizam.

Za manje neprofitne organizacije, primer kako bi rizici klijenata mogli biti procenjeni je sledeći:

Inherentni rizik klijenta	Procena
Korisnik koristi ukradene ili lažne identifikacione informacije kada podnese zahtev za bespovratna sredstva ili drugu finansijsku podršku da bi prikrilo svoj pravi	Verovatnoća: Mala – model funkcionisanja NPO uključuje obezbeđivanje finansijskih sredstava na diskrecionoj osnovi, a NPO nema program dodele bespovratnih

Inherentni rizik klijenta	Procena
identitet.	sredstava ili podrške. Uticao: Mali - to se ne bi desilo zbog modela funkcionisanja NPO.
Korisnik koristi sredstva dobijena od NPO za finansiranje nezakonitih aktivnosti kao što su slanje narkotika ili pružanje finansijske podrške stranim borcima koji podržavaju terorizam.	Verovatnoća: Velika – model funkcionisanja NPO uključuje obezbeđivanje finansijskih sredstava u obliku gotovine ili bankovnog transfera direktno korisnicima na diskrecionoj osnovi. Uticao: Veliki - posledice preusmeravanja sredstava za podršku finansiranja terorizma bi uništile ugled NPO i dovele do mogućeg krivičnog gonjenja zbog kršenja ograničenja ekonomskih sankcija.

4.4.2 Geografski rizici

NPO može da bude izložena rizicima od finansijskog kriminala na osnovu veza koje ima sa različitim pravnim sistemima. To mogu biti zemlja, region ili okrug iz kojeg se primaju donacije, u koji se šalju grantovi, resursi i uplate, lokacija klijenata i oblasti sa kojima su aktivnosti i poslovi neprofitne organizacije povezani. Za neke neprofitne organizacije, ovaj rizik će biti veoma mali (neprofitne organizacije koje posluju isključivo u jednom okrugu zemlje i primaju samo donacije i finansiraju korisnike unutar te zemlje), dok će druge biti izložene većim rizicima klijenata.

Neki od geografskih rizika utvrđenih u pregledanim predmetima i materijalima uključuju sledeće primere:

Tabela 5: Primeri geografskih rizika

Inherentni rizici – Geografska lokacija – Primeri za procenu
<p>Oblast ili region u kome NPO radi ili sa kojim ima veze u kome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ su kredibilni izvori utvrdili da nema odgovarajućih propisa o SPN/FT; ➤ je poznato da funkcionišu terorističke organizacije; ➤ postoje značajni nivoi kriminalne aktivnosti ili loša infrastruktura, verovatno zbog unutrašnjeg konflikta ili vojne aktivnosti; ➤ koji predstavlja zonu sukoba ili se radi o lokalnoj zajednici pod uticajem pojedinaca povezanih sa terorizmom, ili u kojoj je poznato da su kriminalci aktivni.

Značaj tih rizika zavisice od toga koliko dobro je NPO upoznata sa jurisdikcionim vezama, delovanjem lokalnih zakona, propisa i pravila, kao i vladinim i regulatornim nadzorom unutar iste.

Za manje neprofitne organizacije, primer kako bi geografski rizici mogli biti procenjeni je sledeći:

Inherentni geografski rizik	Procena
<p>NPO funkcioniše u pravnim sistemima u kojima ne postoje odgovarajući propisi za SPN/FT.</p> <p>Aktivnosti NPO bi mogle da budu izložene rizicima od finansijskog kriminala, jer ona funkcioniše u pravnim sistemima u kojima se zna da su aktivne terorističke organizacije u oblasti/regionu.</p>	<p>Verovatnoća: Mala – NPO funkcioniše samo na Kosovu.</p> <p>Uticaj: Mali – to se ne bi desilo zbog toga što su aktivnosti NPO ograničene na Kosovo.</p> <p>Verovatnoća: Mala – NPO funkcioniše samo na Kosovu.</p> <p>Uticaj: Mali – to se ne bi desilo zbog toga što su aktivnosti NPO ograničene na Kosovo.</p>
<p>NPO funkcioniše u zoni sukoba ili u lokalnoj zajednici pod uticajem pojedinaca povezanih sa terorizmom, ili u kojoj je poznato da su kriminalci aktivni.</p>	<p>Verovatnoća: Velika – NPO ulaže sredstva u projekte koji pružaju prvu pomoć izbeglicama iz zemlje A u zemlju B.</p> <p>Uticaj: Veliki – posledice kontrolisanja ili preuzimanja aktivnosti od strane terorističkih grupa u tim regionima bi uništile ugled NPO i dovele do mogućeg krivičnog gonjenja zbog kršenja ograničenja ekonomskih sankcija.</p>

4.4.3 Rizici proizvoda i usluga

Ova oblast potencijalnog rizika od finansijskog kriminala je u vezi sa načinom na koji NPO generiše svoja sredstva, korišćenjem tih sredstava i drugih resursa u cilju ostvarivanja svog navedenog cilja.

Ova oblast rizika uzima u obzir sledeće:

- a. Strane koje daju donacije;
- b. Kako se upravlja tim prihodima;
- c. Aktivnosti koje preduzima; i
- d. Priroda usluga koje pruža svojim planiranim korisnicima i partnerima.

Neki od rizika proizvoda i usluga utvrđenih u pregledanim predmetima i materijalima uključuju sledeće primere:

Tabela 6: Primeri rizika proizvoda i usluga

Inherentni rizici – Proizvodi i usluge – Primeri za procenu
<ul style="list-style-type: none"> ➤ NPO prihvata donacije u gotovini u svim iznosima bez provere, na osnovu rizika, identiteta donatora ili izvora korišćenih sredstava; ➤ NPO prima donacije u gotovini, robi i predmetima od vrednosti koje se mogu koristiti ili preusmeriti za finansiranje ekstremističkih ili drugih nezakonitih aktivnosti;

Inherentni rizici – Proizvodi i usluge – Primeri za procenu

- NPO pruža usluge u obliku mogućnosti ili opreme koji se mogu iskoristiti za pružanje podrške ekstremističkim grupama ili prikrivanje aktivnosti prikupljanja sredstava za podršku ili terorizam;
- NPO ulazi u partnerski aranžman sa kompanijom ili sličnom organizacijom gde je u vlasništvu i pod kontrolom nezakonitih aktera koji je koriste kao paravan za pranje prihoda proisteklih iz krivičnih dela;
- Sredstva koja se moraju zadržati u ime treće strane za plaćanje usluga u drugom pravnom sistemu mogu biti zloupotrebljena ili ukradena.
- Kuriri koji se koriste za transport gotovine ili drugih resursa za NPO u regione u kojima tradicionalna bankarska aktivnost nije dostupna, zloupotrebljavaju ili beže sa delom ili celim prihodima ili su opljačkani pre nego što se isporuka može izvršiti;
- Region u koji je roba poslata za projekat NPO je poznat po tome što zahteva plaćanje mita da bi se nastavio transport robe.

Za manje neprofitne organizacije, primer kako bi rizici proizvoda i usluga mogli biti procenjeni je sledeći:

Inherentni rizici proizvoda i usluga	Procena
NPO pruža usluge u obliku mogućnosti ili opreme koji se mogu iskoristiti za pružanje podrške ekstremističkim grupama ili prikrivanje aktivnosti prikupljanja sredstava za podršku ili terorizam.	<p>Verovatnoća: Srednja – NPO vodi lokalnu dobrotvornu organizaciju za hranu koja služi tople obroke koristeći hranu koju doniraju velike prodavnice prehrambenih proizvoda.</p> <p>Uticaj: Srednji – NPO bi nastavila da radi, ali bi njen ugled pouzdane organizacije bio narušen i to bi moglo uticati na njene aktivnosti prikupljanja sredstava ili ispunjavanje misije ili projektnih mandata.</p>
NVO prima donacije u gotovini, robi i predmetima od vrednosti koje se mogu koristiti ili preusmeriti za finansiranje ekstremističkih ili drugih nezakonitih aktivnosti.	<p>Verovatnoća: Velika – model poslovanja NPO zasniva se na dobijanju sredstava od preprodaje kućnih proizvoda i doniranih vrednih predmeta.</p> <p>Uticaj: Veliki – posledice preusmeravanja sredstava za podršku nedozvoljenoj aktivnosti bi uništile ugled NPO i dovele do mogućeg krivičnog gonjenja zbog kršenja ograničenja ekonomskih sankcija.</p>

Ovom kategorijom su obuhvaćeni **insajderski rizici**. Oni se odnose na rizike povezane sa mogućom zloupotrebom NPO ili njenih resursa od strane rukovodstva, zaposlenih ili volontera. Neprofitne organizacije su podložne zloupotrebi od strane pojedinaca uključenih u njihovo upravljanje i rad, posebno kada mogu da pristupe fondovima i drugim resursima.

U nekim slučajevima je poznato da je osoblje neprofitnih organizacija preusmerilo donacije za sopstvenu upotrebu ili zloupotrebilo operativna sredstva za podršku privatnim poslovnim aktivnostima. U drugim slučajevima, osoblje neprofitnih organizacija koje je saučestvovalo ili podržavalo ekstremističke grupe, omogućilo je pristup objektima NPO, kao što su škole, za skladištenje oružja ili objavljenog propagandnog materijala.

Neki od insajderskih rizika utvrđenih u pregledanim predmetima i materijalima uključuju:

Tabela 7: Primeri insajderskih rizika

Inherentni rizici – Proizvodi i usluge – Insajderski rizici – Primeri za procenu
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osoblje može da pristupi evidenciji i sistemima koji se koriste u kojima su donacije klasifikovane i evidentirane u smislu njihovog iznosa, vrste i datuma prijema; ➤ Osoblje može da pristupi procesu nabavke koji koristi NPO za pribavljanje robe i zaliha i neophodnih za podršku svojim aktivnostima, uključujući traženje narudžbi, prijem predmeta isporuke i dokumenata ili evidenciju u vezi sa fakturisanjem i plaćanjem istih; ➤ Osoblje ima neometan pristup gotovini, podacima o kreditnoj kartici ili bankovnom računu koji dozvoljavaju obradu transakcija; ➤ Partner NPO je u vlasništvu ili pod kontrolom člana upravnog tela, ali to nije objavljeno niti je poznato.

Značaj rizika proizvoda i usluga često zavisi od načina na koji je organizovano upravljanje neprofitnom organizacijom. Do toga dolazi zato što će takvi načini obezbediti kontrolne mere za ublažavanje ovih rizika tako što će omogućiti da osoblje i drugi insajderi koji bi mogli da zloupotrebe svoj pristup sredstvima ili resursima NPO budu ograničeni. Veće neprofitne organizacije koje posluju u više zemalja, na primer, često će imati formalizovane procedure za prihvatanje i upravljanje donacijama i raspodelu sredstava koje moraju da primenjuju sve njene filijale i regionalne aktivnosti. Manje lokalne neprofitne organizacije, s druge strane, mogu biti podložnije ovim rizicima, delimično zbog toga što se oslanjaju na veće angažovanje volontera i manje formalizovane strukture oko prijema i korišćenja sredstava.

4.4.4 Rizici kanala isporuke

Neprofitne organizacije mogu da budu izložene rizicima od finansijskog kriminala u odnosu na to kako primaju donacije i vrše svoje aktivnosti. Ova oblast rizika od finansijskog kriminala takođe obuhvata podršku koju pružaju partneri ili saradnici koji dalje rade na aktivnostima koje je NPO započela.

Glavni fokus rizika od finansijskog kriminala za NPO jesu kanali kroz koji se mogu izvršiti donacije eksternim stranama. Kao što je ranije napomenuto, neprofitne organizacije su izložene potencijalno povišenim nivoima rizika od finansijskog kriminala kada se donacije mogu primati onlajn, na primer, a ne u direktnom kontaktu.

Takođe mogu postojati rizici vezani za isporuku dobara i usluga i kanale distribucije preko kojih se njeni resursi obezbeđuju planiranim korisnicima i partnerima. To takođe uključuje način na koji se od partnera koji podržavaju NPO očekuje da isporučuju resurse i budu odgovorni za način na koji se ti resursi koriste. Primer ovoga može biti slučaj kada NPO

pruža finansijsku podršku za nabavku medicinske opreme u zonama sukoba, ali mora da koristi lokalne kurire za gotovinu da bi olakšala plaćanje te opreme.

I ovde, kao i kod drugih inherentnih faktora rizika koji su prethodno razmatrani, obim izloženosti NPO riziku od finansijskog kriminala zavisice od prirode njenih aktivnosti. Povišen nivo rizika od finansijskog kriminala može biti prisutan za neprofitne organizacije koje rade sa širokim spektrom partnera i saradnika kako bi im pružile podršku u njihovoj isporuci dobara ili usluga u zemljama u kojima NPO ne radi, ili što otežava NPO da ima bilo kakav direktan kontakt sa partnerom ili saradnikom.

Neki od rizika isporuke utvrđenih u pregledanim predmetima i materijalima uključuju sledeće primere:

Tabela 8: Primeri rizika kanala isporuke

Inherentni rizici – Kanali isporuke – Primeri za procenu
<ul style="list-style-type: none"> ➤ NPO ulazi u partnerski aranžman sa kompanijom u kome je u vlasništvu i pod kontrolom nezakonitih aktera koji je koriste kao paravan za pranje prihoda proisteklih iz krivičnih dela; ➤ Sredstva se moraju zadržati u ime treće strane za plaćanje usluga u drugom pravnom sistemu (tj. veći rizik od zloupotrebe jer ne postoji direktna kontrola same neprofitne organizacije); ➤ Moraju se koristiti kuriri za transport gotovine ili robe za NPO u regione u kojima tradicionalne bankarske usluge nisu dostupne (tj. rizik od zloupotrebe, bekstva ili krađe sredstava jer sredstva ne mogu biti isporučena direktno od strane NPO); ➤ Region u koji se roba za projekat mora poslati je poznat po zahtevima za plaćanje mita ili predaju određene robe da bi se potom izdala i isporučila primaocu ili odredištu.

Za manje NPO, pogledajte sledeće primere:

Inherentni rizici proizvoda i usluga	Procena
<p>Moraju se koristiti kuriri za transport gotovine ili robe za NPO u regione u kojima tradicionalne bankarske usluge nisu dostupne (tj. rizik od zloupotrebe, bekstva ili krađe sredstava jer sredstva ne mogu biti isporučena direktno od strane NPO).</p>	<p>Verovatnoća: Mala – poslovi NPO ne zahtevaju fizički transport gotovine ili robe van Kosova i sve transakcije se obrađuju preko lokalne banke.</p> <p>Uticaj: Mali – to se ne bi desilo zbog toga što aktivnosti NPO ne obuhvataju transport gotovine ili robe van Kosova.</p>
<p>Region u koji se roba za projekat mora poslati je poznat po zahtevima za plaćanje mita ili predaju određene robe kako bi se potom izdala i isporučila primaocu ili odredištu.</p>	<p>Verovatnoća: Velika – NPO dogovara slanje i isporuku odeće izbeglicama iz zemlje A u zemlju B.</p> <p>Uticaj: Veliki – Posledice zaplene robe ili traženja mita za grupe za koje se zna da su povezane sa terorističkim grupama koje deluju u regionu narušile bi ugled NPO i dovele do njenog mogućeg zatvaranja.</p>

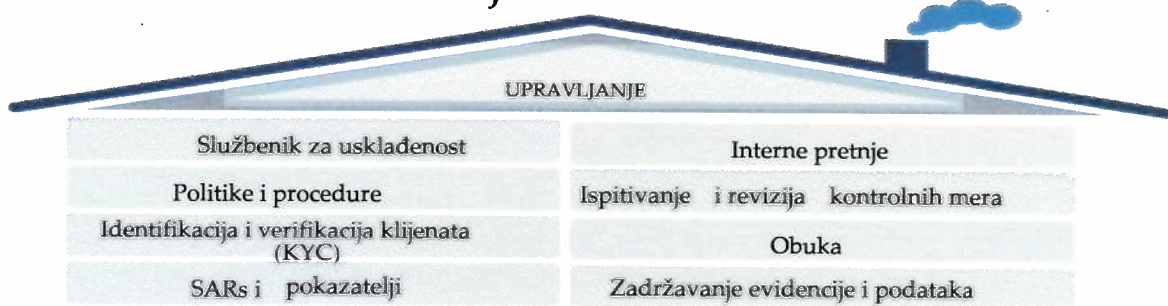
Nakon utvrđivanja i procene mogućih rizika od finansijskog kriminala, njihove verovatnoće nastanka i njihovog mogućeg uticaja, sledeći korak je da se ispitaju kontrolne mere koje NPO može da koristi da bi smanjila ove rizike od eventualnog nastajanja.

4.5 Kontrolni okvir

4.5.1 Osnovne informacije

Prema članu 17 Zakona o SPN/FT, od neprofitnih organizacija se zahteva da preduzmu radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje finansijskog kriminala. Te mere neophodno je primeniti pre, tokom i nakon izvršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa. U praktičnom smislu, to znači da NPO mora da primeni efikasne mere kontrole kako bi ublažila inherentne rizike od finansijskog kriminala kojima bi mogla biti izložena. Sve kontrolne mere koje se očekuju od NPO prema Zakonu o SPN/FT spadaju u sledeće kategorije:

Kontrolni okvir: ključne mere

Način na koji se ove kontrolne mere operacionalizuju zavisiće na kraju od prirode, veličine i složenosti NPO. Kontrolne mere koje koristi mala, lokalna NPO, verovatno će biti mnogo jednostavnije u poređenju sa NPO sa filijalama ili podružnicama u nekoliko različitih pravnih sistema. Na kraju, cilj u ovom delu procesa procene je da NPO odgovori na sledeća pitanja:

- Koje mere se trenutno koriste pri funkcionisanju NPO koje bi pomogle da se smanje procenjeni rizici od finansijskog kriminala?
- Da li se te mere koriste/primenjuju i da li postoje dokazi da možda nisu delotvorne? Ako je tako, šta treba uraditi da bi one postale delotvornije?
- Da li postoje neki rizici od finansijskog kriminala za koje su potrebne dodatne kontrolne mere?

Neprofitne organizacije ne moraju obavezno da naprave seriju novih kontrolnih mera za rizike od finansijskog kriminala koje su procenile. NPO će često imati kontrolne mere koje koriste svakodnevno, a koje takođe mogu pomoći da se smanje mogući rizici od finansijskog kriminala. Ipak, te mere ne moraju postojati samo „na papiru” – drugim rečima, kontrolne mere se takođe moraju primenjivati ili koristiti kao deo redovnog poslovanja NPO. Recimo, kontrolne mere opisane u procedurama koje se ne koriste ne bi se smatrale delotvornim. Za manje neprofitne organizacije, primer kako bi se kontrolne mere mogle proceniti u smislu

njihove delotvornosti za rešavanje nekih od rizika od finansijskog opisanih u. poglavlju, dat je u Dodatku I ovog vodiča.

4.5.2 Upravljanje

Sistemi koji promovišu i imaju za cilj postizanje visokog stepena odgovornosti, integriteta i poverenja javnosti u upravljanje i funkcionisanje neprofitnih organizacija, sastavni su deo sprečavanja finansijskih krivičnih dela, uključujući zloupotrebu u smislu finansiranja terorizma.²³ Upravno telo jedne neprofitne organizacije odgovorno je za opšti nadzor nad kontrolnim merama koje se primenjuju za otkrivanje i sprečavanje finansijskog kriminala, a to su:

- a) Potpisivanje ili odobravanje rezultata procene poslovnog rizika;
- b) Obezbeđivanja dovoljnih resursa za program kontrole SPN/FT i ustanovljavanje „apetita za rizik“; i
- c) Postavlja glavne smernice za etičko ponašanje kako bi ohrabrilu sve strane da sarađuju i poštuju zahteve kontrole neprofitnih organizacija, kao i da same budu primer za primenu tih zahteva.²⁴

U okviru najbolje prakse, upravljačka struktura neprofitne organizacije treba da sadrži mere za nadgledanje njene usklađenosti sa Zakonom o SPN/FT i efikasnu primenu kontrolnih mera za ublažavanje rizika od finansijskog kriminala. Član 29, stav 8 Zakona o SPN/FT izričito nalaže da članovi odbora i osoblje odgovorno za upravljanje NPO preuzmu odgovarajuće mere detaljne provere kako bi osigurali da se ona ne zloupotrebljava za pranje novca ili kao kanal distribucije sredstava ili resursa za pojedince ili subjekte povezane sa terorističkim grupama ili organizacijama.

4.5.2.1 Kontrolne mere upravljanja – primeri

Svakodnevna provera usklađenosti sa tim merama biće u nadležnosti lokalnog rukovodstva, uz upravljanje organizovano preko odbora, u skladu sa Zakonom o NPO, ali može u različitom stepenu da uključi u aktivnosti nadzora izveštaje o ispunjavanju obaveza u pogledu SPN/FT ili pitanja u vezi sa kontrolnim merama koje koristi da otkrije i spreči finansijski kriminal.

Kontrolne mere upravljanja koje koristi jedna neprofitna organizacija zavisice od njene prirode, veličine i složenosti. Za manje, lokalne neprofitne organizacije, primeri kako bi se mogle organizovati kontrolne mere upravljanja uključuju sledeće:

Aranžmani upravljanja

- Periodični sastanci upravnog tela;
- Mesečni sastanci rukovodstva NPO;
- Kvartalna okupljanja sa osobljem i volonterima;

²³ FATF (2012) *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the "FATF Recommendations")* Last updated February 2023. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>.

²⁴ Charity Commission for England and Wales (2012). *Guidance – Internal financial Controls for Charities*. Available at www.gov.uk.

- Delegiranje odgovornosti za izveštavanje na određene članove rukovodećeg tima;
- Dodeljivanje odgovornosti za pripremu godišnjeg izveštaja od strane jednog člana osoblja i posebne odgovornosti za odobravanje i podnošenje izveštaja od strane člana rukovodećeg tima.

Veće, multinacionalne neprofitne organizacije mogu imati strukturisane procese upravljanja koje dobijaju od matične organizacije i koje moraju primenjivati lokalne filijale i operateri.

4.5.2.2 Kontrolne mere upravljanja – etičko ponašanje rukovodstva

Ključni element upravljanja je ono što nazivamo „tonom na vrhu“. To se odnosi na ukupan stav ili kulturu koja se neguje u okviru neprofitne organizacije o važnosti poštovanja i primene kontrolnih mera koje se koriste za otkrivanje i sprečavanje finansijskog kriminala. Manje, lokalne neprofitne organizacije su podložnije tome da imaju slabiji „ton na vrhu“, često zato što njihovo rukovodstvo nije sigurno u relevantnost ili važnost zahteva Zakona o SPN/FT. Neophodno je da sve neprofitne organizacije neguju pozitivan stav prema ispunjavanju tih zahteva. Osoblje i volonteri koji vide da rukovodstvo ne podržava ove zahteve, ponekad to mogu protumačiti kao da su kontrolne mere za finansijski kriminal opcione i da se ne moraju dosledno primenjivati.

4.5.2.3 Kontrolne mere upravljanja – informacije koje se koriste

U okviru svojih godišnjih zahteva za izveštavanje u skladu sa Zakonom o NPO, neprofitne organizacije moraju da prate i izveštavaju o transakcijama za koje su određeni novčani pragovi i zahtevi za praćenje utvrđeni članom 29 Zakona o SPN/FT. Zadržavanje informacija potrebnih za pripremu tog izveštaja i njihovo dostavljanje stranama koje upravljaju NPO je još jedna važna kontrolna mera.

Pojedinci odgovorni za upravljanje neprofitnom organizacijom moraju da dobiju informacije koje im omogućavaju da pravilno nadgledaju poštovanje regulatornih obaveza i razumeju potencijalne rizike od finansijskog kriminala kojima bi organizacija mogla biti izložena. Tipovi informacija koje bi trebalo da budu dostupne u slučaju manjih lokalnih neprofitnih organizacija mogu uključivati sledeće:

Kontrolne mere upravljanja – Informacije – Primeri

- Dokumentovana procena poslovnog rizika;
- Informacije o transakcijama svakog meseca;
- Ažuriranje procedura;
- Prijavlivanje nepoštovanja zahtevanih procedura ili primene kontrolnih mera;
- Podaci na osnovu kojih se priprema godišnji izveštaj, zajedno sa primerkom izveštaja;
- Korespondencija primljena od FOJ-K.

Konačno, sve informacije koje se daju treba uvek da budu razumljive, tačne i blagovremene. Informacije treba da budu dostupne redovno, a ne samo jednom godišnje uz godišnji izveštaj.

4.5.3 Službenik za usklađenost

Član 29 Zakona o SPN/FT navodi da će se ovlašćeni predstavnik imenovan u skladu sa Zakonom o neprofitnim organizacijama, u principu, tretirati kao službenik za usklađenost i kontakt osoba sa FOJ-K, osim ako NPO ne obavesti FOJ-K o imenovanju nekog drugog direktora, službenika ili zaposlenog koji će obavljati tu ulogu.

Službenik za usklađenost, čije su odgovornosti detaljnije opisane u članu 21 Zakona o SPN/FT, igra važnu ulogu u celokupnom okviru kontrole finansijskog kriminala. Dužnosti koje su najrelevantnije za neprofitne organizacije uključuju neograničen pristup podacima, informacijama i dokumentaciji potrebnim za obavljanje njihovih dužnosti u vezi sa obavljanjem funkcije tačke za kontakt sa FOJ-K. Ova uloga uključuje odgovornost za nadgledanje procedura u vezi sa prijavljivanjem sumnjivih aktivnosti. Za manje neprofitne organizacije, službenik za usklađenost može biti lično uključen u pripremu i podnošenje izveštaja o sumnjivim aktivnostima (SAR), pri čemu u većim složenijim neprofitnim organizacijama i dodatni članovi osoblja mogu pomagati službeniku u tim aktivnostima.

Trebalo bi primeniti dodatne mere kako bi podaci koje dobije službenik za usklađenost bili bezbedni i poverljivi i da bi ti službenici sprovodili stalnu obuku o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Najvažnije je da službenik bude upoznat sa zahtevima za izveštavanje o sumnjivim transakcijama i načinom na koji ti izveštaji treba da se podnose FOJ-K.

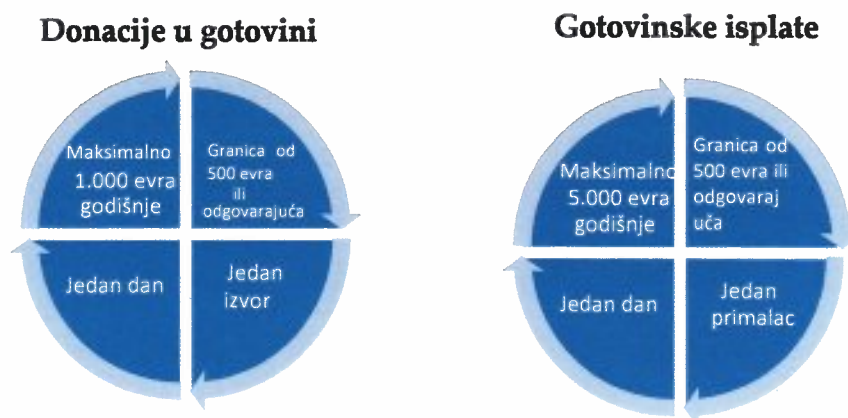
Za manje, lokalne neprofitne organizacije, obezbeđivanje resursa može predstavljati značajno ograničenje u pogledu sprovođenja ovakve kontrole i uloge službenika za usklađenost. Često postoji percepcija da je uloga službenika za usklađenost samo administrativni ili pravni uslov. Međutim, to može da zahteva više vremena nego što se na početku očekuje. Sve neprofitne organizacije treba da imaju osnovno objašnjenje o osnovnim odgovornostima službenika za usklađenost i minimalnim zahtevima koji moraju biti ispunjeni. Odabir kandidata za tu ulogu treba da uzme u obzir veličinu NPO i okolnosti u pogledu kandidata u odnosu na vreme koje ima raspolaganju za ispunjenje svojih dužnosti (tj. radni status kandidata (tj. da li radi puno radno vreme ili skraćeno radno vreme i koja su njegova zaduženja).

4.5.4 Politike i procedure

Neprofitne organizacije moraju da imaju procedure koje objašnjavaju mere koje se moraju primeniti da bi se ublažili rizici od finansijskog kriminala. Te kontrolne mere su od suštinskog značaja da bi se omogućilo da i osoblje i volonteri razumeju zašto se određene mere moraju primeniti i kako one pomažu da se smanje mogući rizici od finansijskog kriminala.

Na primer, od neprofitnih organizacija se zahteva da imaju proces za praćenje donacija i isplata klijentima i da verifikuju njihovu usklađenost sa pragovima utvrđenim u članu 29, stavovi 2.1 i 2.2. Ti zahtevi za transakcije stoga zahtevaju da NPO ima mere za praćenje njihove ispunjenosti u vezi sa jednim donatorom ili licem koje daje doprinos za projekat. Zahtevi prema članu 29 mogu se ilustrovati na sledeći način:

Praćenje transakcija - procedura

Da bi se osiguralo da osoblje i volonteri primenjuju ove kontrolne mere, treba da postoji pisana procedura. Za manje, lokalne neprofitne organizacije, to bi moglo da bude u obliku skupa jednostavnih uputstava za evidentiranje donacija i uplata, uz svakodnevno usaglašavanje i nedeljni pregled od strane rukovodstva. Za veće neprofitne organizacije to može biti složenije, i da zahteva automatizovano usaglašavanje podataka koji se unose i usklađuju na nivou grupe. Te procedure takođe treba da jasno navedu evidenciju koja se mora čuvati, uz proveru da ograničenja nisu prekoručena. (Videti navode o čuvanju evidencije u nastavku).

Uopšteno govoreći, neprofitne organizacije takođe treba da imaju dokumentovane politike i procedure koje objašnjavaju kontrolne mere koje treba primeniti u vezi sa takvim aktivnostima kao što su:

- Primanje gotovine kao donacije ili tokom događaja na kojima se prikupljaju sredstva.** Takve kontrolne mere treba da obezbede sigurnost sredstava. U nekim neprofitnim organizacijama neophodno je da se gotovina prebrojava u prisustvu dva člana osoblja, da se iznosi evidentiraju i deponuju kod bankarske institucije bez odbitaka za troškove. Slične kontrolne mere su potrebne u vezi sa donacijama koje se primaju poštom ili drugim oblicima plaćanja.
- Trgovinska aktivnost.** NPO može prikupljati sredstva putem trgovinske aktivnosti direktno ili preko podružnice. Procedure treba da opišu kontrolne mere koje će se koristiti kako bi se osiguralo da se sredstva dobijena iz trgovinskih aktivnosti na sličan način prijavljuju, da se cene određuju na odgovarajući način, da se primenjuju mere kontrole zaliha i zaliha i procedure za usaglašavanje iznosa koji su fakturisani i primljenih plaćanja za robu.

Bilo da se sastoje od kratkog rezimea od četiri stranice koji stoji na tabli u prostoru za odmor osoblja ili detaljnog intranet rezimea dostupnog onlajn, politike i procedure neprofitnih organizacija treba da budu dostupne svim zaposlenima.

4.5.5 Identifikacija i verifikacija klijenata

4.5.5.1 Osnovne informacije

Od neprofitnih organizacija se zahteva da obave detaljnu proveru – Upoznaj svog klijenta (KYC) – fizičkih i pravnih lica sa kojima uspostavljaju poslovne odnose. One takođe moraju obaviti detaljnu proveru određenih donatora, na osnovu rizika. Krajnji cilj ovog zahteva jeste da spreči da se dobrotvorna sredstva koriste za finansiranje finansijskog kriminala, uključujući finansiranje i podršku terorista i terorističkih organizacija.²⁵

4.5.5.2 Upoznajte svog donatora

Na osnovu rizika, neprofitne organizacije moraju da sakupe dovoljno informacija o donatorima i korisnicima da bi shvatile da li postoji povećan rizik od finansijskog kriminala. U slučaju donacija, to uključuje proveru izvora upotrebljenih sredstava. Neophodno je da neprofitna organizacija razume:

- a. Odakle potiču donacije;
- b. Da li lice koja daje donaciju ima slične karakteristike kao druga lica koje obično daju donacije NPO;
- c. Da li iznos prelazi granice propisane Zakonom o SPN/FT; i
- d. Da li su uz donaciju vezani neki uslovi ili su u pitanju neobični načini plaćanja.

Kada se radi o korporativnim donatorima ili donacijama pravnih lica, takođe treba izvršiti i detaljnu proveru njihovih stvarnih vlasnika.

U okviru najbolje prakse, neprofitne organizacije treba da preduzmu razumne mere da dokumentuju identitet svojih značajnih donatora ili donatora koji se ne uklapaju u uobičajeni profil donatora koji očekuje NPO. U slučaju manjih, lokalnih neprofitnih organizacija, detaljne provere u izuzetnim slučajevima mogu se pokazati efikasnijim i verovatno će ih vršiti njihovo osoblje, posebno kada su osoblju jasno objašnjeni razlozi za to (tj. da bi se osiguralo da neprofitna organizacija ne prima nezakonitu dobit ili da je zloupotrebljavaju kriminalci).

Veće NPO koje rade u više zemalja će verovatno imati sopstvenu centralizovanu proceduru za proveru donatora i mogu pružiti operativnu podršku lokalnim kancelarijama NPO u ispunjavanju ovog zahteva. U ovom pogledu je važno osigurati da se informacije prikupljene za vršenje detaljne provere donatora čuvaju i da mogu da se pruže ako to zatraži FOJ-K.

Ti zahtevi ne zabranjuju NPO da prihvata anonimne donacije. U nekim slučajevima, bilo bi prihvatljivo da se takve donacije daju pod uslovom da je NPO verifikovala izvor sredstava koja se doniraju (npr. da se mogu identifikovati bankovni račun i pravni sistem iz koga se vrši uplata) i da je NPO svesna svih sumnjivih okolnosti u vezi sa tom donacijom i da preduzima dodatne mere verifikacije, kada je to slučaj. Jednostavan primer za to bi bio slučaj kada donator odbije da pruži dodatne identifikacione informacije kada to od njega zatraži NPO.

²⁵ FATF (2012) *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation (the "FATF Recommendations")* Last updated February 2023. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>.

4.5.5.3 *Upoznajte svog korisnika*

Neprofitne organizacije su u obavezi da obezbede da se njihova sredstva koriste u cilju ostvarivanja njihovih navedenih ciljeva i moraju da verifikuju, opet na osnovu rizika, korisnike sredstava ili resursa koje distribuiraju. U nekim slučajevima, informacije o korisniku će biti lako dostupne, posebno kada je NPO pružala stalnu podršku. Slično tome, količina detaljnih informacija koje se moraju dobiti o korisniku zavisice od obuhvaćenih aktivnosti i broja korisnika. Ovo je posebno slučaj kada NPO sama ne bira korisnike koji će koristiti pružene usluge (npr. sredstva NPO i održava javni fond za lokalnu zajednicu).

Više informacija za verifikaciju identiteta i podobnosti korisnika treba primeniti tamo gde je pristup uslugama ili aktivnostima neprofitnih organizacija ograničen (tj. davanje bespovratnih sredstava za postdiplomske studije u inostranstvu). To bi trebalo da se uradi kako bi se umanjio rizik da podnosioci zahteva pokušaju da koriste lažnu identifikaciju ili daju lažne informacije kako bi se na prevaru kvalifikovali za finansiranje od strane NPO.

Kriterijumi koje primenjuju manje lokalne neprofitne organizacije treba da odražavaju rizike od finansijskog kriminala koje su procenile u svojoj proceni poslovnog rizika. Drugim rečima, ovu kontrolnu meru treba primeniti kako bi se omogućilo neprofitnoj organizaciji da otkrije gde bi povećani rizici od finansijskog kriminala mogli biti povezani sa korisnikom. NPO može odlučiti da preduzme dodatne mere za verifikaciju korisnika, koje mogu uključivati sastanke uživo ili onlajn, na osnovu rizika. Kada su korisnici pravna lica, verifikacija strana koje ih poseduju i kontrolišu predstavlja dodatnu tačku verifikacije koje treba izvršiti.

4.5.5.4 *Upoznajte svog partnera*

Takođe je važno za neprofitne organizacije da identifikuju i razumeju poslovanje dobavljača i partnera ili saradnika koji pomažu NPO u pružanju njenih usluga. Oni se mogu kretati u rasponu od preduzeća koja isporučuju opremu za održavanje dobrotvornih događaja, kompanija koje prikupljaju robu koju obezbeđuje NPO za isporuku korisnicima ili drugim neprofitnim organizacijama i eksternih humanitarnih organizacija koje koordiniraju distribuciju hitne pomoći i zaliha u zonama sukoba.

Za razliku od mera detaljne provere donatora (KYC), možda će biti potrebno prikupiti dodatne informacije o takvim licima, posebno ako ona ranije nisu poslovala sa NPO ili čija su se upravljačka struktura ili aktivnosti značajno promenile od njihove poslednje saradnje. Ovo je posebno važno kada partner za isporuku pomaže u zemlji u kojoj NPO nema fizičko prisustvo i kada postoji ograničeno znanje o ekonomskim, klimatskim, ratnim, pravnim i finansijskim rizicima od krivičnih dela povezanih sa regionom. Tu kontrolnu meru treba primeniti na osnovu rizika, kako bi se osiguralo da je NPO u stanju da otkrije da li partner ima određene karakteristike rizika od finansijskog kriminala koje mogu izložiti NPO povišenim rizicima od finansijskog kriminala, na osnovu inherentnih karakteristika rizika sažetih u 2. poglavlju ovog vodiča.

Neprofitne organizacije koje treba da se oslone na partnera za isporuku koji nisu povezani sa NPO, i nad kojima NPO ima ograničen uticaj ili o kojima ima ograničeno znanje, trebalo bi, u skladu sa najboljom praksom, da dobiju dodatne informacije kako bi mogle da utvrde da li mogu postojati neki rizici od finansijskog kriminala u vezi sa time kako se partnerom upravlja i o njegovim dosadašnjim poslovnim aktivnostima. To se može postići na nekoliko načina, u zavisnosti od prirode, veličine i složenosti NPO. Na primer, informacije se mogu

prikupiti korišćenjem jednostavnog obrasca u kome se navode informacije koje treba prikupiti od partnera o njegovom poslovanju.

Veće neprofitne organizacije koje posluju u više zemalja mogu da imaju posebno osoblje za usklađenost ili obučeno osoblje koje je zaduženo za pribavljanje ovih informacija i sprovođenje ovih procena.

Konačno, neprofitna organizacija treba da dobije dovoljno informacija da bi mogla da pokaže da zna dovoljno o poslovanju partnera, kako se njime upravlja, ključnim uključenim stranama i prirodi usluga koje će pružati, kako bi se na njih oslonila u pružanju podrške usluga NPO.

4.5.5.5 Pregled sankcija

Konačna provera donatora, korisnika i partnera koju treba izvršiti na osnovu rizika je pregled sankcija. To se odnosi na proveru lista pojedinaca i organizacija za koje je utvrđeno da podržavaju terorizam i sa kojima se ne sme poslovati, koje objavljuju državni organi na svojim veb-stranicama. Sankcije ili ekonomska ograničenja nametnuta ovim pojedincima i organizacijama generalno zabranjuju svima, uključujući i neprofitne organizacije, da obavljaju bilo kakve transakcije ili da se bave bilo kakvim sredstvima povezanim sa njima.

Za razliku od ograničenja transakcija utvrđenih Zakonom o SPN/FT, sankciona ograničenja se primenjuju na sve transakcije, bez obzira na njihovu veličinu. To znači da bi donacije od samo 10 evra koje NPO primi od sankcionisanog pojedinca predstavljale kršenje ovih ograničenja.

Rizici od sankcija se generalno smatraju višim kada NPO preuzima aktivnosti u zemljama za koje je poznato da imaju veći rizik od finansiranja terorizma ili da imaju aktivnosti koje uključuju poznate terorističke organizacije. Ti rizici se smatraju manjim za manje, lokalne neprofitne organizacije, kada donacije primaju i usluge pružaju samo dva stanovnika Kosova.

Kada se prepozna povećan rizik od finansiranja terorizma povezan sa geografskim rizicima, neprofitna organizacija treba da ima kontrolne mere za proveru donatora, korisnika i partnera sa vezama sa tim pravnim sistemima. To uključuje proveru, u slučaju strana koje su kompanije ili drugi oblici pravnih lica, njihovih vlasnika i strana koje ih kontrolišu. Tu proveru treba izvršiti pre bilo kakvog prihvatanja ili isplate sredstava.

4.5.6 Prijave sumnjivih transakcija i njihovi pokazatelji

Neprofitne organizacije moraju da prijave sve sumnjive radnje ili transakcije (STR) FOJ-K u skladu sa zahtevima člana 26 Zakona o SPN/FT. Ovi zahtevi uključuju posebne obaveze:

SAR – Zahtevi

- Prijava izvršena u roku od 24 sata od trenutka kada je aktivnost ili transakcija identifikovana kao sumnjiva;
- Sve pojedinačne gotovinske transakcije od 10.000 evra ili više ili jednak iznos u stranoj valuti. Prijava dodatnih informacija dobijene nakon što je ISA dostavljen, zajedno sa drugim informacijama koje zahteva FOJ-K;
- Obaveza da se istrage o ISA ili PN/FT ne otkrivaju nikome uključenom u

SAR – Zahtevi

transakciju navedenu u izveštaju u sumnjivoj aktivnosti, osim ako ne postoji pisano ovlašćenje. Treba obavestiti FOJ-K pre preduzimanja radnju koja bi rezultirala izdavanjem ili transferom sredstava u vezi sa prijavljenom transakcijom.

- Mogućnost nastavka ili zahtev za zamrzavanje transakcija, u skladu sa članom 26 Zakona o SPN/FT.

Te obaveze uključuju i primenu bilo koje liste pokazatelja koje može izdati FOJ-K i njihovo dopunjavanje, kako bi se oni ažurirali u cilju podrške efikasnom otkrivanju mogućih sumnjivih aktivnosti. Primer obrasca izveštaja o sumnjivoj aktivnosti navodi FOJ-K na svojoj veb-stranici i može mu se pristupiti na adresi FOJ-K.²⁶

U većim neprofitnim organizacijama, funkcija na regionalnom ili grupnom nivou može preuzeti odgovornost da pomogne ili pripremi neophodne izveštaje. Neke manje, lokalne neprofitne organizacije mogu odlučiti da prijave slučajeve prevare lokalnoj policiji ili nisu upoznate sa zahtevima za prijavu sumnje na finansijski kriminal ili umešanosti strane koja je određena kao meta sankcija. One takođe mogu verovati da donacije odbijene na osnovu sumnje u finansijski kriminal ne moraju da se prijavljuju. Ipak, treba podneti izveštaje o sumnjivoj aktivnosti FOJ-K u oba slučaja. Time se omogućava organima za sprovođenje zakona da spreče pokušaje nezakonitih aktera da zloupotrebe druge neprofitne organizacije u regionu i dobiju dodatne informacije za istragu i postupke protiv takvih aktera.

4.5.7 Interne pretnje

Pored korisnika i partnera, od neprofitnih organizacija se takođe očekuje da imaju uspostavljene kontrolne mere za ublažavanje potencijalnih rizika od finansijskog kriminala povezanih sa pretnjama u vezi sa nedoličnim ponašanjem od rukovodstva i volontera tih organizacija. I te kontrolne mere treba da se primenjuju na osnovu rizika, uzimajući u obzir veličinu i složenost aktivnosti neprofitne organizacije.

Neprofitne organizacije koje rade na regionalnom ili međunarodnom nivou će verovatno imati uspostavljene kontrolne mere koje sve lokalne neprofitne organizacije moraju da primene pre nego što pojedinci mogu da volontiraju ili rade za organizaciju. Za zaposlene sa punim radnim vremenom, to bi mogla da bude provera biografije pojedinca kako bi se potvrdilo da li je osuđen za neka krivična dela.

Manje, lokalne NPO se često oslanjaju na lične odnose i lokalnu zajednicu. Ograničeni resursi i opšte odsustvo želje da se odvrte volonteri da se prijave, takođe utiču na obim u kome se provere sprovode, i u trenutku kada započnu svoje angažovanje u neprofitnoj organizaciji i tokom perioda sa kojim rade sa organizacijom.

U okviru najbolje prakse, kontrolne mere neprofitnih organizacija se generalno fokusiraju na one oblasti u kojima osoblje i volonteri imaju mogućnost da pristupaju sredstvima i odobravaju plaćanja. Sprovode se procedure kojima se osigurava da nijedan član osoblja ne može ovladati isplate sa računa NPO. Takođe se primenjuju procedure u pogledu upravljanja zalihama.

²⁶ <https://fiu.rks-gov.net/>

4.5.8 Ispitivanje i revizija kontrolnih mera

Član 17, stav 2.6. Zakona o SPN/FT nalaže da neprofitne organizacije utvrde mere putem kojih mogu da provere da li kontrolne mere koje koriste za smanjenje svojih rizika od finansijskog kriminala funkcionišu kako je predviđeno i da li se sprovode u skladu sa Zakonom o SPN/FT.

Na osnovu sprovedenog istraživanja, te kontrolne mere značajno variraju u zavisnosti od prirode, veličine i složenosti NPO. Kao što je napomenuto u prethodnim odeljcima, organizacije sa regionalnim ili globalnim poslovanjem obično imaju sofisticiranije i strukturisane procese za proveru primene kontrolnih od strane njihovih lokalnih ili regionalnih kancelarija. Neke od tih neprofitnih organizacija će organizovati da osoblje iz matične kancelarije bude fizički prisutno u lokalnim kancelarijama kako bi izvršilo ove provere. Lokalne kancelarije se stoga oslanjaju na ove revizije da bi proverile da li kontrolne mere koje se koriste efikasno ublažavaju njihove rizike od finansijskog kriminala.

Nasuprot tome, manje lokalne neprofitne organizacije će se oslanjati na zahteve revizije koje ispunjavaju da bi se uskladile sa Zakonom o NPO. To će obuhvatiti verifikaciju njihovih finansijskih kontrolnih mera, koje takođe služe za ublažavanje potencijalnih rizika od finansijskog kriminala. Postoji nekoliko načina na koje manja NPO može da proveri da li njene kontrolne mere u pogledu finansijskog kriminala funkcionišu kako je predviđeno. Te mere mogle bi da obuhvate:

- a. Vođenje evidencije prijavljenih slučajeva neuspelih kontrolnih mera prepoznatih od strane osoblja, volontera i/ili članova uprave. Takvi incidenti mogu uključivati slučajno izostavljanje obračun primljenog novca noću, kada NPO prodaje polovnu robu radi prikupljanja sredstava;
- b. Održavanje periodičnih sesija za pružanje povratnih informacija sa osobljem i volonterima o kontrolnim merama koje se koriste za ublažavanje rizika od finansijskog kriminala i da li se smatra da te kontrolne mere efikasno otklanjaju date rizike;
- c. Primena mesečne kontrolne liste za pregled primene određenih kontrolnih mera u pogledu finansijskog kriminala uključuje proveru nasumičnih transakcija kao što su povraćaj donacija ili mesečna plaćanja, kako bi se proverilo da li su ispoštovane potrebne procedure.

4.5.9 Obuka

Neprofitne organizacije moraju da imaju mere kojima obezbeđuju organizaciju i finansiranje odgovarajuće obuke o Zakonu o SPN/FT i kontrolnim merama koje koriste za ublažavanje rizika od finansijskog kriminala. U najmanju ruku, obuka treba da objasni osoblju i volonterima:

- Zahteve kontrolnih mera i način na koji se one koriste za ublažavanje rizika od finansijskog kriminala;
- Pokazatelji bi mogli da ukažu na moguću sumnjivu aktivnost;
- Radnje koje treba preduzeti kada se sumnja da je došlo do finansijskog kriminala; i
- Kako i kome u okviru NPO prijaviti sumnje.

Vrsta obuke koja se nudi različitom osoblju treba da se obezbedi na osnovu rizika, uzimajući u obzir stepen interakcije učesnika sa donatorima ili uključenosti u aktivnosti NPO u vezi sa fondovima. U najmanju ruku, volonteri treba da budu obučeni da razumeju kontrolne mere koje se koriste za ublažavanje rizika od finansijskog kriminala, da osiguraju da su u stanju da prepoznaju sumnjivu donaciju i šta da urade povodom toga. Više rukovodstvo i zaposleni treba da prođu slične obuke.

Najbolje prakse ukazuju na to da je obuka najdelotvornija kada je:

- Direktno relevantna za aktivnosti NPO;
- Napravljena tako da je lako razumeju svi učesnici; i
- Jasno je podržavaju i podstiču upravno telo i rukovodstvo NPO.

4.5.10 Zadržavanje evidencije i podataka

Neprofitne organizacije su u obavezi da vode posebnu evidenciju opisanu u Zakonu o neprofitnim organizacijama. Pored toga, član 29, stav 3 Zakona o SPN/FT nalaže da neprofitne organizacije vode finansijske podatke/knjige u kojima se dokumentuju svi prihodi i rashodi. Ti podaci moraju da identifikuju:

- Izvor primljenih sredstava (tj. pojedinac, kompanija);
- Dati iznos; i
- Primenjeni metod plaćanja (tj. gotovina, kartica itd.).

Kada se neprofitnoj organizaciji uplaćuju sredstva, neophodno je čuvati podatke o:

- Uplaćenom iznosu;
- Strani kojoj je plaćanje izvršeno;
- Nameni sredstava; i
- Metodu plaćanja.

Zahtevi u vezi sa vođenjem evidencije mogu se, za neke neprofitne organizacije, činiti posebno teškim s obzirom na prirodu, veličinu i složenost njihovog poslovanja. Ipak, zahtevi Zakona o SPN/FT ne nalažu neprofitnim organizacijama da imaju sofisticirane automatizovane procese za vođenje svoje evidencije. NPVO treba da izabere metod koji je lak za primenu i koji je najmanje složen za njeno osoblje i volontere. Bez obzira na to, i dalje je važno da NPO vodi evidenciju koja bi joj, kao minimum, omogućila da ima jasno razumevanje sredstava koja prima i kako se ta sredstva koriste.

U okviru dobre prakse, neprofitne organizacije treba da vode evidenciju o svim sumnjivim aktivnostima koje identifikuju ili njihovo osoblje ili volonteri. U okviru dobre prakse, vrste podataka koje treba sačuvati u vezi sa SAR treba da obuhvate:

- a. Ime donatora;
- b. Ključne karakteristike donatora;
- c. Datum i primljeni iznos;
- d. Kako je donacija primljena;
- e. Valuta u kojoj je donacija data;
- f. Zbog čega se javila sumnja u donaciju;

- g. Da li je ta strana ranije davala donacije; i
- h. Šta je urađeno kao odgovor na sumnju (npr. da li je donacija odbijena, vraćena na bankovni račun donatora ili je prijavljena FOJ-K, sedištu grupe NPO itd.).

Kada neformalna priroda nekih manjih i neprofitnih organizacija podržava neformalnije radno okruženje, neophodno je da organizacija ima proceduru koja je izvodljiva i koja osigurava da i osoblje i volonteri prijave sumnjive aktivnosti i da ti izveštaji obuhvataju gore navedene informacije. To, recimo, može biti u obliku jednostavnog obrasca u kojem informacije navedene u stavkama od a do h iznad moraju biti popunjene od strane člana osoblja i dostavljene imenovanom službeniku za usklađenost.

5 REZIDUALNI RIZICI I BUDUĆI PREGLEDI

5.1 Rezidualni rizik i beleženje apetita za rizik

Kao što je objašnjeno u 4. poglavlju ovog vodiča, cilj vršenja procene poslovnog rizika je da se omogući neprofitnoj organizaciji da razume konačni ili preostali nivo rizika od finansijskog kriminala kome je izložena nakon uzimanja u obzir kontrolnih mera koje ima ili koje treba da ima. Nalazi preostalog rizika takođe treba da uključuju sve preporuke za poboljšanje kontrolnih mera kako bi se ukupna izloženost NPO riziku svela na prihvatljiv nivo.

NPO može iskoristiti konačni obračun preostalog rizika da utvrdi ono što je poznato kao „apetit za rizik”. Ovo se odnosi na to kolikom količinom moguće izloženosti finansijskom kriminalu NPO može efikasno da upravlja pre nego što nivo rizika premaši kontrolne mere koje ima na raspolaganju. Procena poslovnog rizika treba da omogući NPO da odluči u kom trenutku je njene aktivnosti izlažu potencijalnom riziku od finansijskog kriminala koji ona više nije u stanju da efikasno ublaži. Taj apetit treba objasniti u politici NPO koja opisuje:

- Obim aktivnosti kojima je spremna da se bavi;
- Vrste donacija, uključujući vrste donatora i izvore sredstava koje je spremna da prihvati;
- Korisnike kojima će obezbediti finansiranje ili podršku; i
- Partnere sa kojima će uspostaviti radni odnos.

Za veće neprofitne organizacije koje posluju u više zemalja, apetit za rizik može utvrditi njihova matična organizacija i zatim ga saopštiti lokalnim filijalama ili podružnicama. U slučaju manjih, lokalnih neprofitnih organizacija, to je možda već utvrđeno na neformalnijoj osnovi i uključeno je u njihove svakodnevne aktivnosti. Bez obzira na format koji se koristi, sve neprofitne organizacije treba jasno da dokumentuju kako je njihov apetit za riziku uticao na način na koji se sprovode njihove aktivnosti.

U Dodatku II ovog vodiča nalazi se obrazac koji mogu iskoristiti manje neprofitne organizacije da izvrše procenu poslovnog rizika.

5.2 Pregled PPR

Neprofitne organizacije treba da pregledaju svoje procene poslovnog rizika periodično i na osnovu rizika. To znači da PPR treba pregledati kad god dođe do značajnih promena koje mogu uticati na inherentnu izloženost riziku od finansijskog kriminala ili kontrolnih mera koje se koriste za njegovo ublažavanje. Vrste promena koje bi opravdale takav pregled uključuju:

- a. Velike promene u politici ili procedurama;
- b. Nalaze revizije koji ističu probleme u načinu na koji se kontrolne mere primenjuju;
- c. Značajnu promenu u donatorskoj populaciji NPO (npr. NPO odluči da prihvati donacije iz inostranstva);
- d. Značajnu promenu misije ili ciljeva NPO; i
- e. značajnu promenu opšteg načina na koji NPO sprovodi svoje aktivnosti.

NPO prvo treba da razmotri prirodu promene koja se dogodila i kako ona može uticati na rizike od finansijskog kriminala koje je procenila ili na kontrolne mere koje se koriste za ublažavanje tih rizika. Za manje neprofitne organizacije, primer kako se to moglo uraditi je sledeći:

Priroda promene	Mogući uticaj – Kontrolne mere ili rizici od finansijskog kriminala
NPO više neće prihvatati donacije u gotovini	Ukidanje gotovinskih donacija može smanjiti rizike proizvoda i usluga jer je teže utvrditi izvor sredstava kada se donacija daje u gotovini.
NPO će prihvatiti donacije date putem onlajn platforme kojom upravlja treće lice.	Uvođenje platforme trećeg lica može da oteža neprofitnoj organizaciji da na osnovu rizika verifikuje identitet nekih donatora. Mogu biti potrebne dodatne kontrolne mere kako bi se osiguralo da se identifikacione informacije dobiju direktno od donatora, kada je to potrebno.

Kada nije došlo do promena, procenu poslovnog rizika treba pregledati na godišnjem nivou. Način na koji se PPR vrši treba da bude u skladu sa prirodom i veličinom NPO. Treba voditi evidenciju kako bi se dokazalo da je pregled izvršen, kao i prikazao njegov ishod.

6 ZAKLJUČAK

Neprofitne organizacije igraju važnu ulogu u otkrivanju i sprečavanju finansijskog kriminala. Svest o tome i aktivno odvracanje od zloupotrebe u cilju finansiranja terorizma od strane neprofitnih organizacija je od suštinskog značaja da bi se osiguralo da se te organizacije ne zloupotrebljavaju u takvu svrhu. Nacionalna procena rizika na Kosovu procenila je da su neprofitne organizacije i dalje osetljive na rizike zloupotrebe u cilju finansiranja terorizma. Kosovo je posvećeno ulaganju još većih napora u celoj zemlji kako bi se osiguralo delotvorno rešavanje problema finansijskog kriminala, uključujući finansiranje terorizma.

Neprofitne organizacije mogu bolje razumeti vrste rizika od finansijskog kriminala kojima bi mogle biti izložene ako izvrše procenu poslovnog rizika. To je ne samo zahtev Zakona o SPN/FT, već takva procena takođe omogućava neprofitnim organizacijama strukturisan način na koji će bolje razumeti kako bi nezakoniti akteri mogli da ih zloupotrebe. Sticanje informisanog saznanja o kontrolnim merama koje može primeniti da smanji ove rizike, omogućava jednoj neprofitnoj organizaciji da proaktivno deluje kada utvrdi da postojeći rizici od finansijskog kriminala rastu ili da se pojavljuju novi rizici od finansijskog kriminala. Redovan pregled PPR omogućava neprofitnoj organizaciji da održava stalnu svest o delotvornosti svog kontrolnog okvira koji se koristi za otkrivanje i sprečavanje finansijskog kriminala, posebno kada dođe do promena u njenim uslugama ili obimu aktivnosti.

Neprofitne organizacije stoga imaju koristi od poštovanja Zakona o SPN/FT, kako u sprečavanju nezakonitih aktera da ih zloupotrebe, tako i u obezbeđivanju da njihov ugled kao pouzdanih organizacija koje doprinose boljitku zajednice ostane stabilan.

Priština, 25.09/2024.

Behar XHEMA

V.d. Direktor Finansijska Obaveštajna Jedinica Kosova

7 IZVORI I RESURSI

Barclays (2019). *Avoiding the risks of financial crime in the Charity sector*. Available at: www.barclayscorporate.com.

Charity Commission of England and Wales (Undated). *An Introduction of Fundraising Event Fraud*. Available at www.fraudadvisorypanel.org.

Charity Commission of England and Wales. (2016). *Compliance Toolkit: Protecting Charities from Harm: Chapter 2*. Available at: www.gov.uk.

Charity Commission of England and Wales. (2018). *Focus on insider fraud: research report*. Available at: www.gov.uk.

Charity Commission for England and Wales (2012). *Guidance – Internal financial Controls for Charities*. Available at: www.gov.uk.

Council of Europe (2013.) *The Risks to Non-Profit Organisations of Abuse for Money Laundering and Terrorist Financing in Serbia*. Available at: 16807828e5 (coe.int).

Council of Europe (2018). *Assessment report on compliance of Kosovo with international anti-money laundering and combatting the financing of terrorism standards*. Project against Economic Crime (Peck II). Available at: <https://rm.coe.int>.

Egmont Group of Financial Intelligence Units (2021). *Best Egmont Cases 2014 – 2020*. Available at: egmontgroup.org.

European Banking Authority (EBA) (2021). *Final report on guidelines on customer due diligence and the factors credit and financial institutions should consider when assessing the ML/TF risk associated with individual business relationships and occasional transactions* (“Risk Factor Guidelines”). Available at: <https://www.eba.europa.eu/>.

FATF (2012) *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation* (the “FATF Recommendations”) Last updated February 2023. Available at: <https://www.fatf-gafi.org>.

FATF (June 2015) *Best Practices – Combatting the abuse of Non-Profit Organisations* (Recommendation 8). Available at: www.fatf-gafi.org.

FIU-K (2022). Extract from typology case material on NPOs for inclusion in the Toolbox.

Government of Bermuda (2018). *Guidance on the Charities (Anti-Money Laundering, Anti-Terrorist Financing and Reporting), Regulations 2014*. Available at: www.gov.bm.

Government of Kosovo (2016) *Law on Freedom of Association in Non-Governmental Organizations*. Official Gazette of the Republic of Kosovo. Available at: www.icnl.org.

Government of Kosovo. *Law No. 05/L-096 On the prevention of money laundering and combating terrorist financing*. Available at: fiu.rks-gov.net.

Government of Kosovo (2018). Administrative instruction MF (NjIF-K) Nr. 02/2018 on politically exposed persons. Available at: fiu.rks-gov.net.

Government of Kosovo (2020). *Administrative instruction MF (FIU-K) No. 01/2020 for the prevention and detection of money laundering, predicate criminal offences and terrorist financing in online environments*. Available at: fiu.rks-gov.net.

Marks, J. (2023), *A violation of trust: Fraud risk in nonprofit or not-for-profit organisations*. Available at: boardandfraud.com.

OECD (2009). *Report on the Abuse of Charities for Money-Laundering and Tax Evasion*. Available at: oecd.org.

State Financial Monitoring Service of Ukraine (2018). *Review on the use of non-profit organizations for illegal purposes*. Available at: fiu.gov.ua.

8 DODATAK I: PRIMER PROCENE KONTROLNIH MERA

Inherentni rizik	Kontrolne mere	Procena – delotvornost
<p>Donacije se mogu anonimno davati neprofitnoj organizaciji.</p> <p>Inicijalna procena: VELIKI rizik</p>	<p>Politika koja zahteva proveru identiteta donatora kod donacija u iznosu koji je određen Zakonom o SPN/FT.</p> <p>Obuka osoblja o tome kako da proveriti identitet i izvor sredstava donatora koji potpadaju pod ovu politiku.</p> <p>Vodi se evidencija o donacijama i preduzetim proverama donatora.</p> <p>NPO će podneti izveštaj o sumnjivoj transakciji ako donator odbije da otkrije svoj identitet, čak i višem rukovodstvu NPO.</p>	<p>Menadžer svakog meseca proverava kontrolne mere. Revizija NPO se vrši svake tri godine. Obuka o ovim zahtevima je sprovedena sa osobljem u poslednjih 12 meseci.</p> <p>Kontrolne mere se smatraju delotvornim za smanjenje početne procene ovog rizika na: NIZAK</p>
<p>Donatori mogu zahtevati povraćaj prvobitne donacije, ali tražiti da se prihodi uplate na drugi račun koji nije račun sa kog je donacija uplaćena.</p> <p>Inicijalna procena: SREDNJI rizik</p>	<p>Politika koja ograničava vraćanje prihoda od donacije na račun ili karticu koja je prvobitno korišćena za donaciju.</p> <p>Obuka osoblja o ovom zahtevu.</p> <p>Povraćaj sredstava može odobriti samo ovlašćeni menadžer.</p> <p>Pristup sistemu transakcija za obradu povraćaja je ograničen i može mu pristupiti samo ovlašćeni menadžer.</p> <p>Vodi se evidencija o izvršenim povraćajima donacija.</p> <p>NPO će podneti izveštaj o sumnjivoj transakciji ako donator izvrši pritisak na osoblje da izvrši povraćaj na drugi račun ili odbije da pruži dalje informacije o</p>	<p>Te kontrolne mere su prvi put uvedene pre šest meseci i još nisu proverene. NPO je nedavno imala obuku o ovoj politici sa svojim osobljem. U narednih šest meseci planiran je pregled načina na koji se koriste navedene kontrolne mere. Smatra se da su kontrolne mere u skladu sa Zakonom o SPN/FT, ali je potrebna provera radi potvrde njihove delotvornosti.</p> <p>Opšta ocena je i dalje SREDNJA, ali će biti ponovo razmotrena kada se ispitaju kontrolne mere.</p>

Inherentni rizik	Kontrolne mere	Procena – delotvornost
	izvoru sredstava korišćenih za donaciju.	

9 DODATAK II: OBRAZAC PROCENE POSLOVNOG RIZIKA ZA MANJE NEPROFITNE ORGANIZACIJE

Kategorija rizika	Rizici/ranjivost	Verovatnoća/mogućnost	Uticaj/posledica	Kontrolne mere – postojeće
Klijent				
Geografska lokacija				
Proizvodi i usluge				
Kanali isporuke				

Procena faktora inherentnog rizika – Verovatnoća/mogućnost – Primer

Klasifikacija rizika	Opis
Velika verovatnoća	Rizik se može javiti jednom svake ili svake dve godine
Srednja verovatnoća	Rizik se može javiti jednom u svake dve do pet godina
Mala verovatnoća	Rizik se može javiti ređe od jednom u pet godina.

Procena faktora inherentnog rizika – Uticaj/posledica

Klasifikacija rizika	Opis
Veliki uticaj	NPO bi mogla da bude prinuđena da prekine svoje aktivnosti kao rezultat inherentnog rizika jer bi to uništilo njen ugled partnera od poverenja i dovelo do eventualnog gonjenja NPO ili njenih menadžera od strane nadležnih organa.
Srednji uticaj	NPO bi nastavila da radi, ali bi njen ugled pouzdane organizacije bio narušen i to bi moglo uticati na njene aktivnosti prikupljanja sredstava ili ispunjavanje misije ili projektnih mandata.

Klasifikacija rizika	Opis
Mali uticaj	Uticaj bi bio mali i NPO bi njime mogla da upravlja redovno u okviru svog uobičajenog poslovanja.

Kategorija rizika	Skor rezidualnog rizika	Plan akcije/potrebne mere
Klijent		
Geografska lokacija		
Proizvodi i usluge		
Kanali isporuke		

Opšta izjava o apetitu za rizik

Opis profila rizika NPO – onih rizika koje može efikasno da ublaži i onih koji prevazilaze njen apetit.